

Ewaluacja gdańskiego Modelu na rzecz Równego
Traktowania: analiza desk research oraz ocena
stopnia realizacji celów i rekomendacji w
perspektywie wybranych grup respondentów.

Zamawiający:

URZĄD MIEJSKI W GDAŃSKU
Wydział Rozwoju Społecznego
ul. Kartuska 5
80-103 Gdańsk

Warszawa, 30 maja 2023 r

Spis treści

1. Informacje o badaniu.....	3
1.0 Cele i problematyka badania.....	3
1.1 Desk research.....	4
1.2 Proces badawczy i metodologia badania jakościowego	15
1.3 Osoby badane.....	16
1.4 Wywiady zogniskowane (focusowe) z bezpośrednimi beneficjentami/kami MRT	17
1.4.1 Grupa przesłankowa „płeć”	19
1.4. 2 Grupa przesłankowa „wiek”	22
1.2.3 Grupa przesłankowa „pochodzenie etniczne i narodowe”	24
1.4.4 Grupa przesłankowa „stan zdrowia /niepełnosprawność” .	27
1.4.5 Grupa przesłankowa „orientacja psychoseksualna i tożsamość płciowa”	29
1.4.6 Grupa przesłankowa „wyznanie i bezwyznaniowość”	33
1.5 Wywiad zogniskowany (FGI) z osobami zaangażowanymi wrealizację MRT i decydentami	36
1.6 Panel ekspertów i ekspertek zrealizowany z grupą osób realizujących polityki równości	41
1.7 Wyniki badań ilościowych.....	43
2. Podsumowanie i rekomendacje.....	57

1. Informacje o badaniu

1.0 Cele i problematyka badania

Głównym celem badania, które podsumowuje niniejszy raport, było dokonanie ewaluacji Gdańskiego Modelu na rzecz Równego Traktowania (MRT) poprzez analizę stopnia realizacji celów i rekomendacji zawartych w MRT w postaci analizy desk research oraz w perspektywie trzech wybranych grup respondentów/ek: decydentów_ek, realizatorów_ek oraz odbiorców_czyń działań Modelu. Ponadto miało ono pomóc w ocenie aktualności potrzeb tzw. grup przesłankowych Modelu¹, na które odpowiadają zawarte w nim rekomendacje oraz zebraniu opinii beneficjentów_ek Modelu na temat priorytetów dla polityki równościowej w Gdańsku w kolejnych latach.

Na podstawie danych zebranych w procesie badawczym sformułowano rekomendacje (zalecenia) dla Urzędu Miejskiego w Gdańsku i innych podmiotów miejskich, które mają służyć lepszemu ukierunkowaniu i dopasowaniu działań administracji lokalnej do pracy w oparciu o perspektywę praw człowieka, co długofalowo ma służyć wzmocnieniu efektywności wsparcia udzielanego mieszkańcom i mieszkankom w realizacji ich potrzeb i oczekiwań przez instytucje miejskie oraz inne podmioty wdrażające zadania zlecone przez Miasto Gdańsk. Celami szczegółowymi badania były:

- Ocena stopnia wdrożenia poszczególnych rekomendacji i omówienie wyzwań wdrożeniowych z perspektywy realizatorów i odbiorców działań Modelu w realizacji celów i rekomendacji Modelu;
- Ocena poziomu partycypacji (rozumianej jako poczucie wpływu na podejmowane działania i partnerska współpraca) realizatorów i odbiorców działań Modelu w realizacji celów i rekomendacji Modelu;
- Ocena stopnia aktualności poszczególnych rekomendacji i wybór ograniczonego zestawu aktualnych i jednocześnie priorytetowych z perspektywy grupy przesłankowej odbiorców Modelu;
- Ocena stopnia wdrożenia i możliwości realizacyjnych rekomendacji i celów Modelu z perspektywy decydentów;
- Identyfikacja kluczowych wyzwań doświadczanych obecnie przez tzw. grupy przesłankowe w nawiązaniu do celów i rekomendacji Modelu;

---

¹ Grupy przesłankowe to grupy, które są wyróżniane ze względu na cechy, które identyfikowane są (przede wszystkim w polskim prawodawstwie) jako leżące u podstaw łudz będące orzyczyną nierównego traktowania i dyskryminacji, tj. płeć, wiek, orientacja psychoseksualna i tożsamość płciowa, niepełnosprawność, pochodzenie etniczne i narodowe, wyznanie lub bezwyznaniowość .

- ♦ Określenie zakładanych celów interwencji, wskaźników interwencji, metod ich realizacji, z uwzględnieniem wskazówek dotyczących partycypacyjnego monitoringu i ewaluacji.

1.1 Desk research

Pierwszym etapem badania był desk research planów wdrożeniowych Modelu za lata 2018-2022, sprawozdań, ewaluacji dotyczących dokumentów branżowych i programów operacyjnych Strategii Rozwoju Gdańska i innych materiałów, z perspektywy poziomu realizacji celów Modelu.

Badanie zbiera główne działania, które realizują cele szczegółowe Modelu, w okresie od 2018 do końca 2022 roku.

Cel główny Modelu: *Podniesienie możliwości realizacji swoich praw, wyrównanie szans na rozwój i uczestnictwo w życiu społecznym i zwiększenie ochrony przed dyskryminacją grup mieszkanek i mieszkańców Gdańska ze względu na płeć, wiek, pochodzenie etniczne i narodowe, religię, wyznanie lub światopogląd, niepełnosprawność, orientację seksualną i tożsamość płciową w okresie do 2023 roku.*

Cele szczegółowe:

1. *Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa, ochrony i wsparcia ofiar przemocy i dyskryminacji ze względu na przynależność do grup reprezentujących wszystkie przesłanki Modelu.*

Głównym dokumentem na podstawie, którego prowadzone są działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w szczególności wobec dzieci, młodzieży i innych osób zależnych, zagrożonych dyskryminacją jest Gdański Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2024. Ma on na celu budowanie zróżnicowanego, otwartego społeczeństwa, miasta przyjaznego i bezpiecznego, gdzie każda osoba czuje się szanowana.

W zakresie zwiększania poczucia bezpieczeństwa i wsparcia dla ofiar dyskryminacji duże znaczenie miały działania podejmowane przez Gdańskie Centrum Równego Traktowania (GCRT) – partnerstwo organizacji pozarządowych, w których osoby doświadczające dyskryminacji mogły uzyskać bezpłatną pomoc psychologiczną i informacyjnoprawną. W 2021 r. GCRT udzieliło 633,5 godz. indywidualnego wsparcia psychologicznego i prawnoinformacyjnego dla 184 osób oraz 120 godz. asystentury. Ponadto odbyło się 188 godz. wsparcia grupowego. Gdańskie Centrum Równego Traktowania jest jedynym w Polsce projektem zapewniającym kompleksowe wsparcie dla osób doświadczających dyskryminacji z powodu 6 przesłanek ustawowych, dofinansowywanym przez gminę.

Kluczowym i kontynuowanym w 2021 r. zadaniem realizowanym na rzecz integracji imigrantek i imigrantów było dofinansowanie zadania publicznego realizowanego przez organizację pozarządową Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek (CWII) – prowadzenia Miejskiego Centrum Informacji i Wsparcia Imigrantów, które oferuje tzw. pomoc pierwszej linii, tj. wsparcie prawne, integracyjne i zawodowe.

W ramach zadań zleconych przez miasto CWII przez cały rok realizowało kursy języka polskiego dla obcokrajowców. Intensywną działalność prowadziła również Gdańska Rada Imigrantów i Imigrantek wobec osób, które nie znają języka polskiego na poziomie zaawansowanym. Zapewniono im dostęp do niezbędnych informacji dotyczących aktualnych obostrzeń w różnych językach. Dzięki współpracy z Centrum Praw Kobiet uruchomiono też dodatkową pomoc psychologiczną w językach rosyjskim, angielskim i ukraińskim.

W ramach Działu Zatrudnienia Cudzoziemców, komórki funkcjonującej w strukturze organizacyjnej Gdańskiego Urzędu Pracy działa Punkt Pomocy Cudzoziemcom. Cudzoziemcy mogą zasięgnąć tam informacji na temat ofert pracy, ofert kursów języka polskiego, porad dotyczących dostępu do usług polskiej opieki zdrowotnej czy obowiązujących przepisów prawa pracy. Konsultacje udzielane są w języku polskim, ukraińskim i angielskim. Wraz z Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek realizowano program „Łatwo mówić”, którego zadaniem jest rozwinięcie kompetencji językowych obcokrajowców mieszkających w Gdańsku. ECS i CWII prowadziły kolejną edycję Programu Praktyk Obywatelskich „Cześć” dla nowo przybyłych do Gdańska imigrantów.²

Działania mające na celu przeciwdziałanie osamotnieniu osób starszych objęły bardzo szerokie spektrum – Gdański Fundusz Senioralny to szansa na realizację zadań na rzecz seniorów przez organizacje pozarządowe, jak również grupy nieformalne. W 2021 r. zrealizowano ponownie 2 edycje – wiosenną i jesienną – inicjatyw senioralnych w kameralnych grupach; zorganizowano zajęcia wspierające osoby szczególnie zagrożone konsekwencjami izolacji społecznej czy akcje z wykorzystaniem potencjału wolontariatu.³

Program współpracy Miasta Gdańska z organizacjami pozarządowymi na 2023 rok przewiduje utworzenie i funkcjonowanie sieci punktów wspierających osoby doświadczające dyskryminacji i przemocy ze względu na wiek, płeć, orientację seksualną i tożsamość płciową, niepełnosprawność, wyznanie, religię i bezwyznaniowość, pochodzenie etniczne i narodowe, w tym prowadzenie rejestru i monitorowanie przejawów dyskryminacji oraz przestępstw z nienawiści wobec osób z grup wyżej wymienionych.

---

² Raport o stanie miasta za 2021 r.

³ ibidem

2. *Wprowadzenie nowych polityk, procedur i działań i/lub poprawienie istniejących służących poprawie równego traktowania w Gdańsku.*

Cele strategiczne zawarte w "Strategia Rozwoju Miasta Gdańsk 2030 Plus" wskazują, że adresatami i adresatkami najważniejszych lokalnych działań podejmowanych w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym są wszyscy mieszkańcy Gdańska, w tym osoby i grupy osób ze szczególnymi potrzebami bez względu na wiek, płeć, wykształcenie, orientację psychoseksualną, stan zdrowia, status społeczny, status ekonomiczny, przynależność wyznaniową, etniczną czy pochodzenie.

Zgodnie z ideą otwartości i współpracy odbiorcami Strategii są wszyscy, dla których Gdańsk jest ważny. Jedną z polityk, która ma na celu wdrażanie zasady równego traktowania w Gdańsku oprócz MRT jest Model Integracji Imigrantów. Okazał się być jedną z istotniejszych inicjatyw działań na polu integracji społecznej. Z pomocy prowadzonego w jego ramach Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek w 2021 skorzystało około pięć tysięcy osób, co okazało się być preludem wobec zdarzeń i potrzeb, z którymi Centrum musiało się zmierzyć się w kolejnych miesiącach 2022 roku.⁴

Polityka senioralna w Gdańsku jest realizowana na podstawie przyjętych dokumentów strategicznych i operacyjnych oraz wyników badań socjologicznych dotyczących jakości życia osób powyżej 65. roku życia, co umożliwia podejmowanie celowych i efektywnych działań w zakresie polityki senioralnej. Kluczową kwestią jest zachowanie równowagi pomiędzy działaniami aktywizującymi a zapewnieniem wsparcia i pomocy osobom starszym.

Rok 2021 był kolejnym rokiem zintensyfikowania wyzwań spowodowanych stanem epidemicznym, który wpłynął na kontynuowanie działań na rzecz zapewnienia wsparcia i pomocy seniorom oraz seniorkom w Gdańsku. Z tego względu zdecydowany nacisk położono na 3 kwestie: zapewnienie szeroko rozumianego wsparcia w okresie pandemii, zwiększenie kompetencji cyfrowych seniorów oraz zapewnienie oferty związanej z przeciwdziałaniem zjawisku osamotnienia osób starszych spotęgowanego przedłużającym się stanem izolacji.

Stan epidemiczny uwypuklił konieczność zwiększenia kompetencji cyfrowych seniorów i senierek oraz szukania nowych dróg docierania z informacją do osób starszych. W tym celu zaproponowano kontynuację Telewizji Senior – kanału wideo online utworzonego w 2021 r. w ramach Gdańskich Dni Seniora. Jego misją było zapewnienie informacji seniorom i seniorkom dotyczących różnych dziedzin życia, a

---

⁴ ibidem

także doskonalenie platformy komunikacyjnej pn. „Gdański Multimedialny Informator Senioralny”. Warty podkreślenia jest również aktywność Gdańska w tworzeniu elementów polityki senioralnej w skali krajowej przez wkład merytoryczny przedstawicieli Urzędu Miejskiego w Gdańsku w prace Komisji Ekspertów ds. Osób Starszych przy Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

Okazją do ewaluacji dotychczasowych działań były prace nad opracowaniem Powiatowego Programu Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021–2031 (PPDnrOzN), który zawiera diagnozę sytuacji osób z niepełnosprawnościami oraz podsumowanie sukcesywnie wdrażanych działań wynikających chociażby z Modelu Równego Traktowania (ponad 70 określonych w nim rekomendacji dotyczy działań na rzecz osób z niepełnosprawnością). Program został przyjęty Uchwałą RMG nr XXXIII/840/21 z dnia 25 lutego 2021 r.⁵

Niezwłocznie przystąpiono do prac nad harmonogramem wdrażania. Prace te polegały na przygotowaniu i szerokiej konsultacji zadań zaplanowanych w ramach poszczególnych priorytetów programu. Zakończyły się przyjęciem Zarządzenia Prezydenta Miasta Gdańska nr 2091/21 w dniu 21 grudnia 2021 r., tj. harmonogramu wdrażania PPDnrOzN na lata 2022–2024. Gdańsk aktywnie uczestniczył również w pracach nad Standardem Minimum na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 3-5-30 przygotowanym z udziałem organizacji i środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Standardy zostały przyjęte w formie Poradnika Projektowania Uniwersalnego Zarządzeniem Prezydenta Miasta Gdańska nr 1746/21 w dniu 9 listopada 2021 r., który zawiera rekomendacje i wytyczne wynikające z ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Osoby z niepełnosprawnością są objęte wsparciem z zakresu modelu mieszkań wspomaganych Gdańskiego Programu Mieszkalnictwa Społecznego.

W 2021 r. prowadzono 18 mieszkań wspomaganych, w których zapewniono 61 miejsc dla osób z niepełnosprawnością. Wsparciem objęto 93 osoby.

W programie współpracy Miasta Gdańska z organizacjami pozarządowymi na 2023 rok przewidziane są liczne środki działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych, na rzecz integracji cudzoziemców, działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn – oraz wsparcie osób i przeciwdziałanie przemocy ze względu na płeć i tożsamość płciową, działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, tacierzyństwa, rodzicielstwa oraz upowszechnienia i ochrony praw dziecka.

Współpraca Miasta z organizacjami odbywa powinna odbywać się m.in. w taki

---

⁵ ibidem

sposób, aby uwzględnić różnorodność mieszkańców i mieszkank Gdańska oraz stworzyć równe warunki rozwoju dla każdej osoby w mieście. W nowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2024 uwzględnia się podejmowanie działań ochronnych wobec osób z grup szczególnie narażonych na przemoc (kobiety, osoby z niepełnosprawnością, dzieci/osoby niepełnoletnie/seniorzy/ki, osoby z doświadczeniem migranckim oraz osoby z innych grup szczególnie narażonych na przemoc) oraz rozwijanie kompleksowej oferty pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, w tym kobietom doświadczającym przemocy ze względu na płeć oraz osobom z innych grup szczególnie narażonych na przemoc.

3. *Rozszerzenie oferty usług publicznych, zwiększenie dostępu do nich i lepsze wykorzystanie zasobów na rzecz wyrównywania szans osób z grup przesłankowych Modelu.*

Strategia Rozwoju Miasta „Gdańsk 2030 Plus” wskazuje, że kluczowym aspektem rozwoju społecznego miasta jest dostępność i jakość usług edukacyjnych na każdym etapie rozwoju. W ostatniej dekadzie odnotowano w Gdańsku wyraźną poprawę dostępności w zakresie opieki i edukacji najmłodszej grupy dzieci, co wyraża się dynamicznym wzrostem liczby miejsc w żłobkach oraz wprowadzeniem Gdańskiego Bonu Żłobkowego, czyli wsparcia finansowego oferowanego przez Gdańsk rodzicom i opiekunom korzystającym z niepublicznych form opieki nad dziećmi do lat 3. Nadal jednak odsetek dzieci objętych opieką żłobkową i przedszkolną jest stosunkowo niski na tle innych dużych miast Polski. Działania w tym zakresie mają ogromne znaczenie w wyrównywaniu szans kobiet powracających na rynek pracy po dłuższej przerwie związanej z opieką nad dzieckiem.

W katalogu wartości strategicznych Strategia Rozwoju Miasta „Gdańsk 2030 Plus” wskazuje na „Mobilność”, a jednym z celów strategicznych jest „Dostępne miasto”, czyli likwidację wszelkich barier umożliwiając wszystkim mieszkańcom i mieszkankom dostęp, w tym dla osób i grup ze szczególnymi potrzebami, do usług oferowanych przez miasto. Raport o stanie Miasta Gdańska za 2021 rok pokazuje m.in., że niemal 72% gdańszczan zostało w pełni zaszczepionych na COVID-19, co było najlepszym wynikiem w województwie pomorskim. Tak dobry rezultat został osiągnięty dzięki licznym punktom szczepień tworzonej na terenie miasta, organizacji bezpłatnego transportu do w/w miejsc dla osób starszych i o ograniczonej możliwości poruszania się co znacznie zwiększyło ich dostępność.

W celu zapewnienia zgodności realizacji zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe z polityką równych szans, w corocznym Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi na stałe wprowadzono zaktualizowaną i rozszerzoną „listę pomocniczą”. Lista jest wsparciem dla organizacji składających

oferty w konkursach dotacyjnych: pozwala na zaplanowanie projektu zgodnie z zasadami dostępności.

Wątkom dotyczącym dostępności przypisano również wysoką punktację w ocenie merytorycznej, a opisanie we wniosku „standardu minimum” dostępności (zgodnie z ustawą o jej zapewnieniu) stało się obowiązkowe dla organizacji pozarządowych. W wywiązywaniu się z obowiązku zapewnienia dostępności organizacje ma wspierać Lider Dostępności – organizacja, która będzie służyć wiedzą merytoryczną oraz zapewniać sale i sprzęt. To pierwsza taka inicjatywa w Polsce z poziomu samorządu. Na jej pilotaż zaplanowano rok 2022.⁶

Dla realizacji polityki senioralnej Gdańska w 2021 r. na istotna była kontynuacja działań profilaktycznych, w tym np. projektu „Aktywuj się”, realizowanego przez Gdański Ośrodek Sportu, w ramach którego możliwy jest m.in. udział w zajęciach sportowych online prowadzonych przez profesjonalnych trenerów.

Podstawowy warunek skutecznej aktywizacji społecznej i zawodowej w przypadku osób z niepełnosprawnościami stanowi dostęp do systemu kształcenia. Urząd realizował w związku z tym założeniem działania na rzecz edukacji włączającej. Włączono się w prace zlecone przez MEiN dotyczące budowania nowego modelu wczesnego wspomaganie rozwoju, wniesiono do niego gdańskie doświadczenia w realizacji działań Ośrodka Koordynacyjno-Rehabilitacyjno-Opiekuńczego oraz działań z zakresu wczesnej interwencji i wczesnego wspomaganie rozwoju. Przygotowano także koncepcję organizacji działań na rzecz wspierania edukacji włączającej w Gdańsku. Kontynuowany był rozwój oferty kształcenia kompetencji zawodowych osób ze szczególnymi potrzebami w ramach Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 2. W 2021 r. kontynuowano testowanie gdańskiego modelu wsparcia dorosłych osób z autyzmem. Jest to projekt, który oferuje kompleksową, wielodyscyplinarną i zindywidualizowaną pomoc przez zapewnienie dostępu do szerokiego wachlarza usług społecznych, zawodowych, edukacyjnych i medycznych dla dorosłych osób z autyzmem i niepełnosprawnością intelektualną zamieszkujących na terenie Gdańska, a ponadto dla osób z ich otoczenia oraz przedstawicieli podmiotów, instytucji.

Cele główne Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2031, bazując na postanowieniach Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami wskazują na zapewnienie OzN, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych bez dyskryminacji, na zasadach równych szans. Służyć ma temu wdrażanie uniwersalnego projektowania i standardów dostępności obiektów i przestrzeni

---

⁶ ibidem

publicznej. Ponadto wskazuje się, że przy zapewnieniu OzN najwyższego, możliwego poziomu stanu zdrowia, bez dyskryminacji, z dostępem do usług opieki zdrowotnej należy brać pod uwagę szczególnie wymogi związane z płcią.

4. *Zwiększanie świadomości i kształtowanie postaw w zakresie równego traktowania wśród mieszkańców i mieszkank Gdańska.*

W marcu 2021 r. Europejski Komitet Regionów, z inicjatywy Międzynarodowej Sieci Miast Schronienia (ICORN – organizacja oferująca schronienie pisarzom i obrońcom praw prześladowanym w swoich krajach), Miasta Gdańska i grupy członków Europejskiej Partii Ludowej, ustanowił nową europejską nagrodę – im. Pawła Adamowicza. Nagroda za odwagę i doskonałość w krzewieniu wolności, solidarności i równości będzie przyznawana aktywistom miejskim i organizacjom z całej Unii Europejskiej walczącym o wolność, solidarność oraz przeciwstawiającym się uprzedzeniom i ksenofobii. Nagroda im. Pawła Adamowicza będzie także przyznawana organizacjom obywatelskim współpracującym z władzami regionalnymi i lokalnymi na rzecz wspierania integracji społecznej, przestrzegania praw człowieka i wolności obywatelskich. Wyróżnienie to jest hołdem złożonym wszystkim, którzy odważnie przeciwdziałają nietolerancji, ksenofobii, radykalizacji postaw i uciskowi. Działania na rzecz promocji różnorodności i równego traktowania w obszarze edukacji zostały wsparte przez Instytut na rzecz Równowagi Społeczno-Ekonomicznej, który realizuje projekt „Gdańsk Lab”, w trakcie którego prowadzono zajęcia integracyjno-edukacyjne. Przyczynił się on do lepszej integracji uczniów i uczennic oraz podniesienia ich aktywności obywatelskiej i włączania się w inne działania prowadzone w Gdańsku.

W 2021 r. w ramach 10. Forum Inicjowania Rozwoju odbyło się Forum Integracji i Migracji poświęcone tematyce edukacyjnej i integracji dzieci z doświadczeniem migracyjnym. Dział Zatrudnienia Cudzoziemców po raz kolejny w 2021 r. zorganizował konkurs dla pomorskich pracodawców pod nazwą „Pracodawca Przyjazny Cudzoziemcom”. Udział w plebiscycie jest okazją do zaprezentowania działań oraz wdrożonych procedur, które przyczyniają się do budowania wizerunku firmy przyjaznej cudzoziemcom, co pozytywnie wpływa na postrzeganie Gdańska i Pomorza jako miejsca wielokulturowego, przyjaznego i otwartego.

Dni Seniora 2021 miały za zadanie promować obecność osób starszych w przestrzeni publicznej oraz ich aktywny udział w życiu społecznym, budowanie więzi międzypokoleniowych, propagowanie wiedzy na temat dostępnych form pomocy w sytuacjach kryzysowych, zwrócenie uwagi na problem pozbawiania godności i należytego szacunku ze względu na wiek.

W Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2024 wskazuje się, że ramach profilaktyki przemocy zasadne jest kształtowanie u dzieci i młodzieży postawy otwartości i tolerancji wobec szeroko rozumianej różnorodności, m.in. wobec osób z niepełnosprawnością, osób starszych, zależnych, osób o różnym wyznaniu lub bezwyznaniowych, o różnym pochodzeniu lub orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Poznawanie przez dzieci i młodzież zwyczajów i tradycji różnych kultur. Wskazane jest promowanie programów i projektów skierowanych do dzieci i młodzieży.

Jeden z cel głównych Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2031 mówi o budowaniu świadomości społeczeństwa i samych O z N wzmacniającej poszanowanie praw i godności tych osób. Plebiscyt na Sportowca Roku i Sportowca Niepełnosprawnego Roku ma budować pozytywny przekaz na temat aktywności sportowej OzN.

Program współpracy Miasta Gdańska z organizacjami pozarządowymi na 2023 rok zapewnia środki na realizację projektów edukacyjnych, podnoszących świadomość i wrażliwość z zakresu równego traktowania, przeciwdziałania dyskryminacji i radykalizacji, kierowana do instytucji, organizacji pozarządowych, mieszkańców i mieszkank Gdańska

5. Wzrost zaangażowania miasta w badanie i analizowanie równego traktowania oraz diagnozowanie i monitorowanie przypadków nierównego traktowania, dyskryminacji czy przemocy na terenie miasta.

W 2021 roku złożone zostały za pomocą GUS raporty o zapewnieniu dostępności przez wszystkie podmioty realizujące zadania miasta i posiadające numer REGON. Raporty te oraz zrealizowany szeroki audyt dostępności w Urzędzie Miejskim w Gdańsku i jednostkach organizacyjnych stanowią podstawę do prac nad programami poprawy dostępności.

W ramach działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej urząd zbiera dane dotyczące tego zjawiska. Dane statystyczne te zostały uwzględnione w Gdańskim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2024. Oprócz danych dotyczących osób doświadczających przemocy z podziałem na płeć, wiek i niepełnosprawność i osób stosujących przemoc objętych pomocą grup roboczych w ramach prowadzonej procedury Niebieska Karta zebrane zostały również dane z Centrum Wsparcia Imigrantek i Imigrantów na temat udzielonego wsparcia dla imigrantów, dane statystyczne Gdańskiego Centrum Równego Traktowania w Gdańsku na temat udzielonego wsparcia osobom doświadczającym dyskryminacji z uwagi na 6 ustawowych przesłanek: wiek, płeć, pochodzenie etniczne i narodowe, stan zdrowia/niepełnosprawność,

religia/wyznanie/bezwyznaniowość czy orientacja psychoseksualna. Dane statystyczne dotyczące świadków przemocy uwzględniają ponadto doświadczenie bycia świadkiem przemocy wobec innej osoby ze względu na orientację seksualną, poglądy polityczne oraz narodowość, niepełnosprawności, kolor skóry czy wyznawany system wartości.

W ramach Gdańskiego Modelu Integracji Imigrantów prowadzone są analizy w związku z dynamicznym wzrostem liczby osób z doświadczeniem migracji przybywających do Gdańska. Pojawiają się zagrożenia związane z brakiem wiedzy i akceptacji części społeczności lokalnej. Najbardziej narażoną grupą są kobiety, które to z różnych względów, szczególnie kulturowych, mogą doświadczać przemocy ze strony partnerów.

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2031 uwzględnia procedurę monitoringu sytuacji OzN pozostających w instytucjach wsparcia i korzystających z usług wsparcia.

6. *Podnoszenie kompetencji kadry instytucji publicznych (Urząd Miejski w Gdańsku, jednostki i spółki miejskie) oraz ich partnerów w zakresie równego traktowania, przy wykonywaniu zadań publicznych.*

W 2021 roku w GCRT z realizowano również konferencję dla urzędników i urzędniczek dotyczącą dyskryminacji, w której wzięło udział ok. 80 osób.

W 2021 r. kontynuowano proces edukacji wewnętrznej w strukturach miasta w zakresie dostrzegania i uszanowania różnorodności społeczności gdańskiej oraz jej potrzeb. Przeprowadzono szkolenia dotyczące dostępności we wszystkich jej obszarach oraz obsługi i współpracy z osobami z niepełnosprawnością dla urzędniczek i urzędników. Kontynuowane były również szkolenia z zakresu Modelu na rzecz Równego Traktowania i Modelu Integracji Imigrantów dla nowych urzędników i urzędniczek w ramach służby przygotowawczej. Ze względu na konieczność zapewnienia dostępności i jednocześnie zwiększania świadomości inkluzywnego języku przygotowano wskazówki dla urzędników i urzędniczek dotyczące tworzenia dostępnych cyfrowo dokumentów oraz poradnik „Równościowe komunikowanie”. Edukuje on na temat tworzenia niewykluczających treści tekstowych i graficznych. Poradnik jest na bieżąco aktualizowany. Przygotowana została też jego dostępna cyfrowo wersja.

Projekt „Jestem” skierowany do uczniów doświadczających trudności emocjonalnych, zagrożonych kryzysem psychicznych oraz ich rodziców i nauczycieli, w ramach którego przeprowadzono: Oferta przygotowana dla cudzoziemców objęła 110 konsultacji i sesji wsparcia psychologicznego dla 16 uczniów oraz 16 rodziców, a

także 7 konsultacji indywidualnych dla 5 nauczycieli, których celem było wsparcie nauczycieli w rozumieniu psychologicznych aspektów migracji i pracy z dziećmi z doświadczeniem migracyjnym. Przeprowadzono też warsztaty pt. „Psychologiczne konsekwencje migracji u dzieci i młodzieży. Jak nauczyciel może wspomóc rodzinę migracyjną?”.⁷

7. *Zwiększenie partycypacyjnego sposobu podejmowania decyzji i współpracy z partnerami społecznymi przy działaniach związanych z równym traktowaniem i wdrażaniem Modelu.*

Niewątpliwie ważnym partnerem w realizacji polityki równego traktowania są organizacje pozarządowe. W ramach procesu tworzenia jednego z najważniejszych dokumentów strategicznych miasta, czyli Strategii Rozwoju Miasta „Gdańsk 2030 Plus” odwołano się do wiedzy i potrzeb gdańskiej społeczności, wykorzystano w tym celu mechanizm konsultacji zarówno z mieszkańcami, jak i z liderami opinii i ekspertami w różnych dziedzinach życia miasta. Bazując na wiedzy i zaangażowaniu gdańszczanek i gdańszczan, stworzono wspólną wizję, określono priorytety i cele. Wyniki badania ankietowego nt. priorytetów rozwojowych miasta w ciągu najbliższych 10 lat 20 % respondentów wskazało, że najważniejsze dla nich jest wyrównywanie szans i zapobieganie wykluczeniu.

W dniach od 26 marca do 29 kwietnia 2022 r. projekt zmian Strategii został poddany konsultacjom społecznym. Forma konsultacji umożliwiła mieszkańcom Gdańska oraz interesariuszom zgłoszenie uwag pisemnych do projektu dokumentu oraz ustne wyrażenie opinii nt. założeń zawartych w Strategii – podczas wysłuchania publicznego transmitowanego na żywo na stronie www.gdansk.pl oraz w trakcie czterech tematycznych spotkań (również w formule online) z przedstawicielami lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych⁸.

Działając na rzecz zwiększania partycypacyjnego sposobu podejmowania decyzji i współpracy z partnerami społecznymi w Gdańsku powołano liczne rady społeczne, doradzające prezydentowi miasta, działają na rzecz identyfikowania i rozwiązywania problemów różnych grup społecznych, w tym np. seniorów, osób z niepełnosprawnością, imigrantów.

W 2019 r. przyjęto ustawę o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Elementy dotyczące projektowania uniwersalnego były częścią kilku rekomendacji Modelu, dlatego ustawa i jej rozwiązania wsparły realizację rekomendacji. Poza koordynowanym przez Biuro Rozwoju Gdańska tworzeniem „Szczegółowych standardów dostępności dla kształtowania przestrzeni i budynków w

---

⁷ ibidem

⁸ Raport z realizacji programu operacyjnego Zdrowie i sport

Mieście Gdańsku” przeprowadzono szerokie konsultacje społeczne dokumentu. Brały w nich udział przede wszystkim społeczności osób z niepełnosprawnością i grupy wykluczone. Proces konsultacji prowadzony był w sposób dostępny (powstała wersja standardów w języku łatwym do czytania i zrozumienia, piśmie Braille’a, z dostępną cyfrowo prezentacją, filmami prezentującymi standardy z tłumaczem migowym).

Poza organizacjami pozarządowymi kluczowym interesariuszem w konsultacji i realizacji działań równościowych jest Gdańska Rada ds. Równego Traktowania. Druga kadencja Rady została zainaugurowana w marcu 2021 r.

W 2021 r. trzecią kadencję kontynuowała Rada Imigrantów i Imigrantek. Jej skład zasila 16 osób – przedstawiciele i przedstawicielki 9 narodowości.

Szkolenia cyfrowe dla seniorów poprawiły komunikację, a co za tym idzie współpracę urzędu z członkami Rady Seniorów oraz liderami grup nieformalnych, przy jednoczesnym zwiększeniu bezpieczeństwa jej członków w sytuacji „lockdownów” w czasie pandemii. Istotną kwestią jest fakt, że członkowie Rady są reprezentacją środowisk senioralnych w Gdańsku, czynnych w podejmowanych działaniach społecznych i będących liderami grup formalnych oraz nieformalnych. Stopień zaawansowania w wykorzystaniu narzędzi cyfrowych jest zatem kluczowy, biorąc pod uwagę zasięg działania członków Rady oraz liderów grup i podejmowaną przez nich aktywność.

W Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2021-2031 wskazuje się wprost, że znaczącą rolę we wdrażaniu programu powinny pełnić organizacje pozarządowe, które zrzeszają osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunów, wypowiadają się w ich imieniu i reprezentują ich interesy oraz organizacje specjalizujące się w świadczeniu usług społecznych i realizacji zadań z zakresu wspierania osób z niepełnosprawnością w różnych sferach życia.

1.2 Proces badawczy i metodologia badania jakościowego

Główne problemy badawcze w etapie badania dotyczącym zebrania perspektywy różnych grup respondentów_ek ogniskowały się wokół następujących pytań:

- Jak badani/ne oceniają stopień wdrożenia poszczególnych rekomendacji Modelu (w podziale na przesłanki oraz w ocenie ogólnej)?
- Jak badani/ne oceniają współpracę z Miastem w kontekście realizacji Modelu? Czy mieli/miały wpływ na realizację rekomendacji Modelu?
- Co się zmieniło w Gdańsku od czasu uchwalenia Modelu/ po uchwaleniu Modelu / po latach wdrażania Modelu?
- Czy działania wokół MRT badani/ne uznawali/uznały za obowiązek Miasta wobec społeczności, czy dobrą wolę/próbie pomocy?
- Jaka jest obecnie sytuacja grup narażonych na dyskryminację (tzw. przesłankowych) w Gdańsku (bezpieczeństwo, główne problemy)?
- Czy w sytuacjach kryzysowych (np. doświadczeniu dyskryminacji) Miasto reaguje skutecznie, adekwatnie? Czy podejmuje wystarczające działania prewencyjne, by zapobiegać takim zdarzeniom?
- Z jakich działań wspierających i realizujących Model osoby / organizacje korzystały?
- Jakie działania uważają badani/ne za szczególnie korzystne/dobre, a z jakich należy zrezygnować?
- Jak badani/ne oceniają jakość usług Miasta, np. ich przyjazność i dostępność pod kątem realizacji praw grup przesłankowych? Czy usługi i polityki Miasta uwzględniają, zdaniem badanych, osoby z danej przesłanki?
- Jakie rekomendacje zawarte w Modelu są w ocenie badanych najistotniejsze do wdrażania w kolejnych latach?
- Czy badani/ne widzą potencjał, by mieszkanki_ńcy chcieli się bardziej zaangażować we wszystkie etapy wypracowywania polityki równości: zbieranie danych, opracowanie wizji rozwiązań, ustalenie priorytetów i wskaźników, wsparcie wdrażania i monitoringu/ewaluacji? Jaka mogłaby być formuła takiej współpracy?

Proces badawczy został podzielony na następujące etapy:

1. Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) i indywidualne wywiady pogłębione z decydentami, realizatorami i odbiorcami działań w ramach Modelu, wskazanymi przez Zamawiającego, poświęcone ocenie stopnia i trafności realizacji rekomendacji zawartych w Modelu oraz aktualności potrzeb grup przesłankowych Modelu;
2. Zebranie wskazań nt. priorytetowych rekomendacji Modelu ze strony

przedstawicieli_lek grup przesłankowych Modelu (za pomocą ankiety poprzedzającej wywiady grupowe);

3. Ocena ekspercka stopnia realizacji celów i rekomendacji MRT - w formie spotkania grupowego;
4. Opracowanie raportu podsumowującego przeprowadzone badanie.

Spotkania w ramach zogniskowanych wywiadów grupowych odbyły się w następujących terminach:

- Grupa przesłankowa „orientacja psychoseksualna i tożsamość płciowa” - 10 maja 2023 r. w godz. 18.00-20.00 w Europejskim Centrum Solidarności;
- Grupa przesłankowa „płeć” - 11 maja 2023 r w godz. 16.00-18.00 w Europejskim Centrum Solidarności;
- Grupa przesłankowa „wyznanie i bezwyznaniowość” - 11 maja 2023 r w godz. 18.00-20.00 w Europejskim Centrum Solidarności;
- Grupa przesłankowa „stan zdrowia” - zdalnie na platformie Zoom w dniu 17 maja 2023 r. w godz. 9. 00-11.00;
- Grupa przesłankowa „pochodzenie etniczne i narodowe” - zdalnie na platformie Zoom w dniu 19 maja 2023 r w godz. 9.00-11.00;
- Grupa przesłankowa „wiek” - zdalnie na platformie Zoom w dniu 23 maja w godz. 9. 00-11. 00.

1.3 Osoby badane

Na pierwszym etapie badania przeprowadzono zogniskowane wywiady w 6 grupach osób reprezentujących osoby należące do tzw. grup przesłankowych, tj. w podziale na płeć, wiek, pochodzenie, stan zdrowia, orientację psychoseksualną i tożsamość płciową, wyznanie i bezwyznaniowość oraz wywiad w grupie osób zaangażowanych w realizację MRT, w tym z decydentami_kami reprezentującymi struktury miejskie.

Osoby biorące udział w badaniu w podziale na przesłanki:

- Płeć: 8 osób
- Wiek: 5 osób
- Pochodzenie etniczne i narodowe: 5 osób
- Stan zdrowia: 6 osób
- Orientacja psychoseksualna i tożsamość płciowa: 5 osób
- Wyznanie i bezwyznaniowość: 4 osoby

W badaniu w grupie osób zaangażowanych w realizację MRT (w tym decydenci) udział wzięło 8 osób.

Dodatkowym źródłem danych były rezultaty panelu eksperckiego - spotkania z

ekspertkami z zakresu równego traktowania i praw człowieka reprezentującymi organizacje społeczne oraz środowisko akademickie (4 osoby).

Następnie, na drugim etapie badania, przeprowadzone zostały wywiady z wykorzystaniem techniki wywiadu pogłębionego z 4 respondentami_tkami.

1.4 Wywiady zogniskowane (focusowe) z bezpośrednimi beneficjentami/kami MRT

Wywiady zogniskowane z grupami przesłankowymi przeprowadzone zostały w formule eksploracji przeszłości, teraźniejszości oraz przyszłości działań na rzecz równości, skupionych wokół realizacji MRT. Osoby badane pytane były o następujące kwestie:

- doświadczenia w tworzeniu MRT;
- percepcję tej inicjatywy w latach 2018-2019 (wyraz dobrej woli ze strony władz Miasta i struktur administracji lokalnej czy obowiązek realizacji praw);
- uczestnictwo we wdrażaniu zapisów MRT (partycypacja, formy angażowania);
- ocenę efektów, zmiany jakie przyniósł MRT; wyzwania we wdrażaniu MRT;
- główne istniejące deficyty w implementacji MRT oraz rekomendacje na przyszłość.

Wywiad zogniskowany z osobami wdrażającymi MRT oraz wywiady pogłębione również dotyczyły powyższych kwestii, przy czym silniej eksplorowana była w nich perspektywa zarządcza i koordynacyjna oraz percepcja MRT jako polityki podlegającej wdrożeniu w danej jednostce miejskiej i obserwowane wyzwania w tym obszarze, a także temat zmian, które według osób badanych przyczyniłyby się do skuteczniejszego wdrażania MRT.

Panel z grupą krajowych ekspertek także sięgał w przeszłość i eksplorował percepcję MRT w latach 2018-2019 oraz ewolucję, jaka dokonała się w polskich miastach od tego czasu. Ten wywiad miał charakter metaanalizy i dotyczył refleksji nad wyzwaniami łączącymi polskie miasta, modelami partycypacji wokół tworzenia polityk publicznych oraz podejścia do realizacji zadań publicznych oraz wyłaniania priorytetów w politykach lokalnych.

Przeprowadzone równoległe badanie ankietowe dotyczyło zebrania wskazań nt. priorytetowych rekomendacji Modelu ze strony przedstawicieli_lek grup przesłankowych Modelu. Ankieta poprzedzała wywiady grupowe. Ankietę wypełniło łącznie 31 osób: dla obszaru WIEK - 9 osób, dla obszaru PŁEĆ - 8 osób, dla obszaru ORIENTACJA PSYCHOSEKSUALNA I TOŻSAMOŚĆ PŁCIOWA - 12 osób, dla obszaru NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ - 8 osób, dla obszaru POCHODZENIE ETNICZNE LUB NARODOWE - 6 osób oraz dla obszaru WYZNANIE I BEZWYZNANIOWOŚĆ - 5 osób.

Poniżej znajduje się podsumowanie wniosków z poszczególnych etapów procesu badawczego. Przedstawione cytaty pochodzą z wypowiedzi respondentów uczestniczących w wywiadach grupowych i indywidualnych.

1.4.1 Grupa przesłankowa „płeć”

Tworzenie MRT

Część uczestniczek badania miała wrażenie, że tworzenie Modelu na rzecz równego traktowania wynikało z dobrej woli miasta, a nie z obowiązujących przepisów prawa. Osoby badane miały poczucie, że uczestniczą w czymś wyjątkowym na skalę kraju, jednocześnie mając świadomość, że inicjatywa powstania Modelu była efektem wieloletniej pracy i presji ze strony organizacji pozarządowych oraz osób, które działały na rzecz walki o prawa osób narażonych na dyskryminację czy wykluczenie.

Pojawiły się też głosy, że był to jednak obowiązek miasta, aby wdrażać politykę równościową, który wynika z obowiązujących przepisów prawa polskiego oraz międzynarodowego. Przed Modelem w innych miastach w Polsce pojawiły się już inicjatywy, które polegały na wdrażaniu polityki na rzecz równego traktowania kobiet i mężczyzn, czerpiąc z doświadczeń i dobrych praktyk innych miast europejskich, jak np. Europejskiej Karty Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym.

Ocena stopnia wdrożenia i efekty MRT

Respondentki wskazywały, że Model generalnie postrzegany jest jako czynnik, który pozwolił na realizację wielu nowych projektów na rzecz poprawy sytuacji kobiet w mieście. W znacznym stopniu przyczyniły się do tego również dodatkowe środki w budżecie miasta na realizację z zakresu „równych praw kobiet i mężczyzn, wspierania rodzicielstwa, macierzyństwa i tacierzyństwa oraz praw dziecka”.

Respondentki mocno podkreślały istotę powstania Gdańskiego Centrum Równego Traktowania i to, jak ważną rolę odegrało ono we wzmocnieniu realizacji zasady równego traktowania w Gdańsku. Realizacja tej rekomendacji Modelu w tym zakresie była zdecydowanie wskazywana jako dobrze wdrożona.

Zdaniem respondentek w tej grupie badanych Model przede wszystkim wpłynął na zwiększenie świadomości wśród mieszkańców i mieszkanek na temat zasady równego traktowania i niedyskryminacji, poprzez różne kampanie społeczne, m.in. w komunikacji miejskiej. Wskazano również, że rozwiązania zawarte w Modelu nie przygotowały miasta na sytuację wojny, a co za tym idzie potrzeby wsparcie uchodźczyń.

Osoby biorące udział w badaniu potrafiły wymienić szereg działań i projektów na rzecz równego traktowania, które udało się zrealizować od powstania Modelu. Istotnym z punktu widzenia respondentek było także to, że dzięki wskazanym

projektom wzmocnione zostały lokalne osoby lidarskie i rozwinięto ich potencjał.

Wśród badanych wyjątkowo mocno wybrzmiały dwa obszary, w których uważają, że rekomendacje Modelu nie zostały wdrożone w odniesieniu do przesłanki „płeć”, w połączeniu z sytuacją społeczno-ekonomiczną- obszar kultury (równy dostęp do biletów w kontekście sytuacji ekonomicznej) i obszar sportu (równy dostęp do infrastruktury sportowej). Kolejnym dostrzeganym problemem jest brak ciągłości realizacji poszczególnych zadań i działanie tzw. „projektowe”.

Miasto podjęło wiele działań komunikacyjnych i promocyjnych na rzecz zwiększania wiedzy mieszkańców i mieszkanki na temat MRT. Kampania społeczna „Gdańsk Miastem Równości” została mocno zauważona i doceniona przez wszystkie respondentki. Jednakże obecnie informacje te nie docierają ich zdaniem równomiernie do wszystkich dzielnic miasta.

Proces wdrożeniowy, angażowanie, współpraca

W zakresie współpracy Urzędu Miejskiego z beneficjentami MRT przy wdrażaniu rekomendacji Modelu respondentki wskazywały na zbyt małe ich zdaniem zaangażowanie UM w bieżącą komunikację z beneficjentami przy realizacji MRT. Wskazały jednak na dobry przykład w postaci komunikacji wokół równego traktowania oraz inicjowaniu współpracy. Są to działania GCRT, które regularnie organizuje spotkania partnerskich organizacji wokół realizacji celów MRT.

Rekomendacje - co powinno się zmienić według respondentek?

- większy nacisk Urzędu Miejskiego na wszelkie działania związane z usamodzielnieniem się kobiet, zwłaszcza tych z doświadczeniem przemocy domowej (rozwój mieszkalnictwa socjalnego i treningowego, dostęp do wsparcia psychologicznego, socjalnego i prawnego, jak i wsparcia kobiet na rynku pracy, stawania na przedsiębiorczość, w tym wzmocnienia ich poczucia własnej wartości, tak aby mogły być niezależne finansowo); rozwój usług z obszaru opieki instytucjonalnej dla dzieci do 3. roku życia;
- opracowanie skutecznych procedur reagowania na przypadki mowy nienawiści oraz dyskryminacji;
- wzmocnienie edukacji antydyskryminacyjnej w szkołach, a w szczególności działań świadomościowych skierowanych do mężczyzn i chłopców;
- opracowanie standardów równego traktowania, które będą obowiązywać wszystkie komórki Urzędu Miejskiego i jednostki miejskie zaangażowane w realizację rekomendacji Modelu;
- zinstytucjonalizowanie działań w ramach MRT, w tym przeznaczenie

• dodatkowych środków na utworzenie właściwego wydziału bądź powołanie osoby, która byłaby odpowiedzialna za koordynację całości działań związanych z wdrożeniem MRT;

- opracowanie wskaźników do oceny stopnia realizacji poszczególnych rekomendacji;
- partycypacyjne wdrażanie MRT, aktywne angażowanie i stałe informowanie sektora społecznego.

1.4. 2 Grupa przesłankowa „wiek”

Tworzenie MRT

Wracając pamięcią do roku 2018, kiedy trwały prace nad MRT, osoby badane podkreśliły kilka kwestii. Model stanowił dla nich „obietnicę lepszej przyszłości” i wyraz nowoczesnego podejścia władz Miasta.

MRT zbudował również nadzieję na edukowanie społeczności, w tym osób starszych, budowanie świadomości swoich praw oraz zaangażowania w miejskie życie. Model stanowił także „impuls”, pokazanie, że „jesteśmy w XXI wieku”.

Ocena stopnia wdrożenia i efekty MRT

Na pytanie „Co zmienił MRT?”, osoby badane zgodnie uznały jego wartość i ważną rolę w budowaniu świadomości społeczności gdańszczyzny odnośnie szacunku dla różnorodności w „sferze myślenia”.

Podkreślono również, że w Gdańsku toczy się wiele działań skierowanych do osób starszych, realizowanych przez NGO, choć trudno powiedzieć czy i jakie jest ich powiązanie z MRT.

GCRT zostało wskazane jako „ciało główne” we wdrażaniu MRT - „jeśli [osoby starsze] się zgłoszą”, jako miejsce przełamujące różnorodne tabu wokół starości oraz „w samych osobach starszych”, które bardzo często nie mają świadomości swoich praw, „nie chcą robić kłopotu” i wstydzą się prosić o pomoc.

Jaka jest bieżąca sytuacja osób starszych?

Z własnego rozpoznania z czasu COVID, wiodący NGO zakłada, że około 30% osób starszych może być niezdolnych do samodzielnego opuszczenia domu, co przy 130 tysiącach seniorów w Gdańsku może oznaczać liczbę bliską 40 tysiącom osób.

Z jednej strony oferta miejska dla seniorów wydaje się osobom badanym bogata, z drugiej – nie mają jasności, jakie są kanały informacji oraz skuteczność docierania do osób potrzebujących różnych form wsparcia czy spędzania czasu wolnego.

Wskazana została bolączka dostępności do różnorodnych, nawet istniejących rozwiązań, wynikająca między innymi z „projektozy” (braku ciągłości projektów, ustania finansowania).

W czasie wywiadu osoby badane wskazywały, że formuła zlecenia zadań NGOsom drogą konkursową wymaga zmiany oraz wskazywały, że instytucje miejskie powinny brać na siebie zadania zapoczątkowane/przetestowane przez NGO.

Rekomendacje - co powinno się zmienić?

Wskazano następujące potrzeby:

- wybrania kilku ważnych kwestii, kluczowych dla dobrostanu osób starszych, które zostaną systemowo zrealizowane „od A do Z”;
- tworzenia miejsc dedykowanych seniorom, bezpiecznych dla nich (centra integracji);
- skoordynowanej współpracy na rzecz „dostrzegania, raportowania, przekazywania informacji, organizacji wsparcia” o seniorach zagrożonych ubóstwem, niesamodzielnnością i innych form wykluczenia przez: lekarzy pierwszego kontaktu, pielęgniarki środowiskowe, przychodnie, pracowników socjalnych oraz domów sąsiedzkich i in.;
- odnośnie powyższego punktu – wypracowanie formuły przepływu danych zgodnie z prawem, za pomocą klauzul, zgód i innych metod służących skutecznemu dostarczeniu wsparcia;
- zorganizowanie miejsc z tanimi, prostymi posiłkami, gdzie osoby oprócz jedzenia mogłyby zagospodarować swój czas wolny;
- strategiczny wsparcia osób wchodzących i będących w starości:
  - współpraca z pracodawcami na 5 lata przed emeryturą,
  - programy budowania „ciągu dalszego po przejściu na emeryturę”;
  - asystentura w społeczności lokalnej, miejscu zamieszania; centra lokalne, nie tylko senioralne;
- stworzenie w Urzędzie Miejskim komórki ds. osób starszych/wieku, gdzie kwestie włączenia byłyby stale koordynowane w zinstytucjonalizowany sposób a NGO stanowiłyby wsparcie, uzupełnienie stałej oferty gminy; otrzymywałyby finansowanie długoterminowe (10-letnie), by móc upowszechniać swoje działania i by senior__ka wiedzieli o nich, ufali że długofalowo będą dostępne;
- aktywnie upowszechniane działań miejskich i inicjatyw NGO wśród osób starszych, na przykład poprzez angażowanie „ambasadorów”, którzy będą zwykłymi/szarymi osobami, „takimi, jak ja”, ogłoszenia w TVP Gdańsk itd.

1.2.3 Grupa przesłankowa „pochodzenie etniczne i narodowe”

Tworzenie MRT

Respondentki, które brały udział zarówno w tworzeniu MRT jak i jego implementacji uznają, że MRT (i Model Integracji Imigrantów) „to był wybitny znak intuicji Gdańska, co do współczesnych trendów i tego, „co powinno się wydarzyć w miastach (...) Miałyśmy taki odsłuch jak jeździłyśmy po miastach – wszyscy zazdrościli nam władz samorządowych.” Wskazano również, że „to się już upowszechniło, wiele miast się inspirowało, teraz to jest standard.” Osoby badane podkreślały wagę swojego uczestnictwa w procesie.

Ocena stopnia wdrożenia i efekty MRT

Niektóre osoby badane wskazały, że ocena stopnia wdrożenia MRT jest wyzwaniem. Część osób bardzo docenia MRT i zmianę, jaka wiązała się z jego powstaniem. MRT, zdaniem osób badanych, „zmienił samoidentyfikację mieszkańców. Teraz mogą pomyśleć że są członkami społeczności gdzie wartości MRT są realizowane.” Ważnym aspektem wdrażania MRT, który za to odpowiadał stanowiła kampania społeczna „Gdańsk Miastem Równości”.

Część osób wskazało praktyczne korzyści wynikające z procesu MRT, np. zwiększone środki finansowe na realizację projektów wspierających mniejszości etniczne i narodowe.

Doceniona została rola GCRT przy jednoczesnym wskazaniu wyzwań w realizacji MRT poprzez GCRT (ze względu na różnice międzykulturowe zwracanie się o pomoc psychologiczną przez imigrantów nie zawsze jest dla nich łatwe.)

W kontekście docierania z informacją (szczególnie dla osób pochodzenia ukraińskiego) dodano, że „Miasto mogłoby informować przez kanały ukraińskie jakie usługi są dostępne, jakie narzędzia. To mogłoby usprawnić ten dostęp”; „jest potrzebna informacja w języku ukraińskim (...) nie spotkałam się na mieście [z informacją] gdzie można się zwrócić jak ktoś się czuje dyskryminowany.”

Podkreślono, że GCRT jest dostępnym otwartym miejscem, a w Wydziale Rozwoju Społecznego jest osoba, która jest bardzo zaangażowana i odpowiedzialna za realizację Modelu. Jednocześnie osoby badane wskazały, że „nie wiedzą, kto w UMG zajmuje się bezpośrednio pochodzeniem narodowym”.

Inna osoba podkreśliła, że Centrum Wsparcia Migrantów to „pierwsza instytucja do której [migranci] mogą zgłosić się z problemami, zadaniem jest wsparcie indywidualne w prawne, psychologiczne ale i inicjowanie rozwiązywaniem problemów systemowych i tym się zajmuje.”

Proces wdrożeniowy, angażowanie, współpraca

W kontekście zaangażowania we wdrażanie, osoby badane powiedziały, że były angażowane w umiarkowanym stopniu.

Przedstawiciel Rady Imigrantów i Imigrantek powiedział, że „wdrożenie MRT to nie jest trochę nasza działka, ale była delegowana od nas jedna osoba do Rady RT. Były spotkania z Radą gdzie można było porozmawiać na ten temat. I nie tylko my ale i mieszkańcy miasta widzieli, że MRT jest wdrażany” oraz, że „jeżeli chodzi o pracę, współpracujemy z miastem i innymi instytucjami, staramy się kierować w różne miejsca (...) Gdański Urząd Pracy - tam są osoby posługujące się ukraińskim, mówimy że jest to miejska jednostka i kierujemy tam. Zawsze mamy takie instytucje jak Centrum Wsparcia Imigrantów, jest wiele instytucji i organizacji, naszym zadaniem jest skierowanie do nich. To jest wszystko indywidualnie, ciężko powiedzieć, czy usługi odpowiadają oczekiwaniom. Centrum Wsparcia prowadzi badania, jakieś ankiety, chcą wiedzieć jakie są potrzeby.”

Rekomendacje - co powinno się zmienić?

Wskazano następujące potrzeby:

- nauki języka ukraińskiego zwłaszcza małych dzieci (wskazano, że ambasady mogą taką naukę organizować, ale nie ma możliwości finansowania takiego projektu);
- rozwój usług edukacyjnych dla dzieci i dorosłych („u nas jest osiem grup, które mają zajęcia ale jest to kropla w morzu potrzeb”);
- rozwój usług dotyczących rynku pracy, przeciwdziałanie wyzyskowi i przemocy („z pracą jest dużo oszustwa, nie dają umów, nie płacą”);
wzmacnianie równego traktowania w szkole, na styku uczniów z szkołą: kompetencje nauczycieli, zaangażowanie nauczycieli i rodziców;
- rozwój kompetencji pracy z konfliktami, które często mają podłoże etniczne i narodowe („nauczyciele często nie mają kompetencji je rozpoznać”)
- włączenie z pozycji Miasta wszystkich szkół w rozwój kompetencji i zagwarantowanie równego traktowania;
- wspieranie oddolnych inicjatyw („nikt lepiej nie rozwiąże problemów tych osób od nich samych, adresowanie środków w tym kierunku i informowanie o możliwości zakładania stowarzyszeń”);
- wsparcie powstania białoruskiego stowarzyszenia („Sopot bardzo im pomógł, załatwił lokal. Warszawa ma Nasz Wybir i Dom Ukraiński. Nie ma takich organizacji w Gdańsku.”);
- analiza i debata nad wyzwaniem integracji, asymilacji, tożsamości;

- stałe zbieranie danych („naszym wyzwaniem jest to że musimy wiedzieć jak wygląda sytuacja z nowymi mieszkańcami, badania ankietowe o potrzebach ale i inicjatywach, gdzie mogą polepszyć jakość swojego życia. Naszą potrzebą jest zebrać te informacje: potrzeby, wyzwania, możliwości.”).

1.4.4 Grupa przesłankowa „stan zdrowia /niepełnosprawność”

Tworzenie MRT

Osoby badane wskazały, że z jednej strony, MRT jest „czymś, co wyróżnia Gdańsk”, a z drugiej - że „MRT powinno być obowiązkiem każdego miasta, to wynika z prawa polskiego i międzynarodowego” oraz że mimo obowiązywania MRT w Gdańsku wciąż „nie ma rozwiązań systemowych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną”. Ogólna ocena MRT była jednoznacznie pozytywna jako ważnego elementu życia w Gdańsku.

Ocena stopnia wdrożenia i efekty MRT

Osoby badane w czasie spotkania wskazały braki w obszarze wsparcia i ochrony praw osób z niepełnosprawnościami (wynikające również z wieloletnich zaniedbań na poziomie centralnym) podkreślając jednocześnie że „sporo dobrego się wydarzyło”.

Rekomendacje - co powinno się zmienić?

- zabezpieczenie miejsc w edukacji specjalnej dla dzieci z autyzmem („są ogromne kolejki do placówek specjalistycznych - 26 kandydatów na jedno miejsce”)
- inwestycja w nowe placówki dziennego wsparcia;
- debata i redefinicja edukacji włączającej i integracyjnej; („Edukacja włączająca powinna być jednym z priorytetów - ale dobrze przygotowana, równocześnie z edukacją specjalną”);
- wypracowanie nowych ścieżek zawodów pomocniczych dla osób z lekką niepełnosprawnością i generalna inwestycja w tematykę zawodów pomocniczych i wspierania stopniowej autonomii finansowej OzN; dobieranie kierunku edukacji dla OzN;
- inwestowanie i wspieranie otwartego i wspomagającego rynku pracy („wsparcie na otwartym rynku pracy jest bardzo ciężkie do uzyskania”);
- usunięcie ograniczeń w kwestii dowozów;
- wdrożenie szerokiej „edukacji do włączenia”, np. umieszczania informacji o dostępności wydarzeń miasta i proaktywnego zapraszania OzN;
- działalność Młodzieżowej Rady Miasta powinna włączyć młode OzN,
- inwestowanie w dostępność plaż i stosowanie prostych i tanich rozwiązań (np. zwykłe maty);
- zadbanie o dostępność strony internetowej Miasta;
- najlepiej w Gdańsku rozwija się mieszkalnictwo i należy skalować te rozwiązania („Mieszkań przybywa, co jest bardzo dobre. Kredyt wsparcia był dobrym programem”);
- zajęcie się problemem dzieci z niepełnosprawnościami w pieczy zastępczej („Te dzieci potrzebują więcej czasu na usamodzielnienie się - nie w wieku 18 lat”);

- dobry jest program dla OzN uzależnionych, należy go rozwijać, bo problem uzależnień rośnie;
- dalsze inwestycje w kwestie wykluczenia cyfrowego oraz projekty wokół wolontariatu OzN;
- wzmacnianie współpracy z biznesem i CSR w obszarze niepełnosprawności; wypracowano już dużo dobrych praktyk we współpracy z kulturą („audyty dostępności dobrze idą i są wynagradzane”), należy nimi obejmować kolejne podmioty, zwłaszcza lokalne;
- rozwój asystencji i usług wytchnieniowych;
- monitorowanie i podwyższanie jakości programów skierowanych do OzN (w różnych działaniach oprócz mieszkalnictwa jest bardzo niska jakość”).

1.4.5 Grupa przesłankowa „orientacja psychoseksualna i tożsamość płciowa”

Tworzenie MRT

Osoby badane miały różne skojarzenia związane z Modelem, które - jak podkreślały - zmieniały się na przestrzeni ostatnich lat. Osoby pracujące przy Modelu samo podjęcie przez Miasto prac nad MRT traktowały jako coś wyjątkowego w skali kraju, jako dobrą wolę Prezydenta, realizację kluczowych wartości dla Gdańska, a uczestnictwo w spotkaniach i pracach nad Modelem jako formę wyróżnienia, ale też "przygody" i "ważnego doświadczenia".

Osoby młodsze, które nie pracowały przy Modelu i stosunkowo niedawno włączyły się w jego realizację, bardziej były skłonne widzieć Model jako obowiązek Miasta, choć miały świadomość, że na tle innych miast w Polsce Gdańsk ma jedną najbardziej zaawansowanych polityk równościowych.

Z drugiej strony dla osób zaangażowanych w budowanie Modelu był to proces wyczerpujący emocjonalnie i trudny, osoby wskazywały na doświadczenie przemocy, która była kierowana wobec nich ze strony osób o poglądach radykalnych, przeciwników i przeciwniczek Modelu.

Ocena stopnia wdrożenia i efekty MRT

Respondenci_tki na początku zwrócili uwagę, że jest im bardzo trudno dokonać jednoznacznej oceny, ponieważ zdają sobie sprawę z kontekstu politycznego, sytuacji społecznej, w której działania te są realizowane.

Ocenę tę utrudniał osobom badanym również fakt, iż stopień realizacji rekomendacji jest nierównomierny. Trudno było im powiedzieć jaki jest klucz wyboru do realizacji rekomendacji.

Badani docenili fakt wdrażania Modelu dzięki czemu Miasto Gdańsk wyróżnia się pod względem swojej otwartości i rozwiązań równościowych oraz jest określane jako najbardziej progresywne miasto w kraju.

Badani podali szereg przykładów powiązanych z MRT, m.in. Urząd Stanu Cywilnego, który jest znany w całej Polsce pod kątem przyjazności wobec osób transpłciowych i stosunkowo łatwej procedury zmiany imienia na neutralne płciowo. Jest to również jedyny urząd miasta w Polsce, który nadał PESEL i wydaje dowody osobiste dzieciom z tęczyowych rodzin urodzonym za granicą. Wspomniano również udzielenie pomocy parze gejów wyrzuconych z powodu swojej orientacji z wynajmowanego mieszkania, poprzez odwołanie do zapisów Modelu (rekomendacja dot. mieszkań).

Osoby badane zwróciły również uwagę na ważne (także dla nich osobiście) symboliczne gesty ze strony władz Miasta, np. coroczne publiczne zaproszenie i obecność na Marszu Pani Prezydent, wiceprezydentów/ek i innych przedstawicieli Miasta (radnych, urzędników i in.), ale również realne zaangażowanie Miasta w postaci wsparcia technicznego przy Marszu Równości.

Na przestrzeni ostatnich lat, co jest postrzegane jako efekt wdrażania Modelu, badani dostrzegają zmianę w nastawieniu przedstawicieli instytucji miejskich do szkoleń dotyczących LGBT+, w szczególności edukacji nauczycieli i nauczycielek z zakresu wsparcia nieheteronormatywnych uczniów i uczennic, jak również otwartość instytucji miejskich na szkolenia dotyczące tej przesłanki.

Jednocześnie respondenci zwracają uwagę na fakt, że szkolenia mają charakter często wolontaryjny (bezpłatny) i są dla uczestników_czek dobrowolne. Z jednej strony badani_e docenili motywację do szkoleń i otwartość instytucji i urzędników, z drugiej strony zwrócili uwagę na fakt, że szkolenia nie obejmują tych, którzy z powodu homofobii w nich nie uczestniczą. Powoduje to sytuację, w której równe traktowanie osób LGBT+ nie stało się obowiązującym standardem (na mocy prawa lokalnego, którym jest Model), a bardziej zależy od dobrej woli, otwartości, poziomu empatii pracownika, urzędnika, szefowej danego wydziału („Są wydziały które mają dobrą wolę i są takie które jej nie mają”).

Milowym krokiem było według osób badanych opracowanie standardów przyjaznej obsługi LGBT+:

"One (standardy) powodują, że temat LGBT+ ma potencjał stać się czymś zwykłym, tak jak się mówi o potrzebach osób seniorskich, imigranckich i nie wypada tego już kwestionować, to tak samo dzieje się z LGBT" .

Osoby badane doceniły kampanię Gdańsk Miastem Równości, a w szczególności jej widoczność oraz wprost odniesienie się do osób LGBT+. Kampania skłania, według nich, do dyskusji o osobach LGBT i tematyce równości.

Badani zwrócili jednak uwagę na niewystarczającą ich zadaniem realizację rekomendacji nr 2 i 10 dotyczących monitorowania i reagowania na akty przemocy, dyskryminacji i mowy nienawiści w przestrzeni publicznej oraz opracowania strategii zagwarantowania bezpieczeństwa grupom narażonym na takie doświadczenia. Przykładem tego jest od wielu lat powtarzająca się od 2019 r. sytuacja wywieszenia na Lechii Gdańsk homofobicznego banneru. Z tego powodu, zdaniem badanych, rekomendacje dotyczące bezpieczeństwa, monitorowania aktów przemocy motywowanej nienawiścią i reagowania na nie powinny być realizowane priorytetowo.

Bardzo ważna z perspektywy osób badanych jest edukacja. Uważają oni, że działania podejmowane w stosunku do młodych LGBT+ zależą od dobrej woli i przychylności władz szkoły lub poszczególnych nauczycielek i pedagogów. Zdaniem badanych brakuje ze strony Miasta jasnych, dotyczących wszystkich szkół, zasad i standardów dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa i włączenia dzieci LGBT+ do społeczności szkolnej. Z tego względu zakres szkoleń nie jest szeroki, w Gdańsku z zakresu wiedzy o LGBT+ przeszkolono ok. 200 – 250 nauczycieli/lek.

Według respondentów problem z egzekwowaniem zapisów Modelu odnosi się do braku świadomości istniejącego prawa – tego, że Model na rzecz Równego Traktowania jest prawem lokalnym, ale wynika on ze Strategii Miasta, odpowiedniej ustawy, Konstytucji RP, czy Karty Praw Podstawowych. To powoduje, że zapisy Modelu powinny być respektowane przez realizatorów tej polityki i egzekwowane przez Miasto.

Osoby badane uważają, że bardzo pozytywnym kierunkiem zmian w kontekście realizacji rekomendacji Modelu przez Miasto jest mainstreamowanie praw osób LGBT w instytucjach publicznych. Przykładem są standardy obsługi LGBT, włączanie do pracy Gdańskiego Ośrodka Pomocy Psychologicznej czy MOPR obsługi rodziców i młodzieży LGBT+.

Dobłą praktyką wskazaną przez badanych jest organizacja na Jarmarku Św. Dominika święta równości, które buduje atmosferę do wdrażania równości i staje się naturalnym elementem kultury naszego miasta, zakup dzieł sztuki („Kisieland”) do muzeum NOMUS, czy. Dobłą praktyką jest również udział urzędników i urzędniczek w wydarzeniach miejskich dotyczących osób LGBT+, np. debata podczas imprezy po Marszu Równości, powitanie gości przez urzędnika podczas gali otwarcia Festiwalu Filmów LGBT+ i in.

Proces wdrożeniowy, angażowanie, współpraca

Osoby badane mają poczucie, że Model jest wdrażany dzięki przychylnym osobom urzędniczym, dzięki aktywnym ekspertom i ekspertkom z wybranych NGOów, czasami osobistym spotkaniom lub naciskom aktywistów i aktywistek.

Miasto zdaniem badanych przyjęło Model i podzieliło się odpowiedzialnością za jego realizację z NGOami, które nie zawsze mogły udźwignąć ciężar realizacji nałożonych na nie zadań. Ten model współpracy powinien zakładać umocowanie działań w strukturach miasta, które pozwolą na trwałość prowadzonych działań i niezależnością od zaangażowania poszczególnych NGOów, czy wręcz aktywistów i aktywistek.

Rekomendacje - co powinno się zmienić?

- osadzanie usług wewnątrz systemu instytucjonalnego – pomimo pozytywnych zmian w zakresie przystosowywania instytucji publicznych do obsługi osób LGBT, nadal wiodącą ścieżką wsparcia jest organizacja pozarządowa;
- położenie większego nacisku na działania związane z przeciwdziałaniem dyskryminacji młodzieży LGBT+ w gdańskich szkołach: warsztaty dla szkół powinny być realizowane dla całej społeczności szkolnej, ponieważ oczekiwane efekty (bezpieczeństwo) zapewniają tylko systemowe działania w tym względzie
  - wszystkie rekomendacje MRT pozostają nie tylko aktualne i adekwatne do dzisiejszych warunków i ale z powodu zaostrzenia napięć społecznych, oraz jawnej dyskryminacji ze strony obozu rządowego, zyskały na ważności;
  - wzmacnianie systemowości: koordynacji, wspólnej wizji, finansowanych struktur do realizacji Modelu - powstanie adekwatnego do potrzeb zespół ludzi, który zajmowałby się mainstreamowaniem praw osób LGBT+ w instytucjach i jednostkach miejskich;
  - polityka równościowa Gdańska powinna z jednej strony koncentrować się na budowaniu systemu zapewniającego włączenie wszystkich grup społecznych narażonych na wykluczenie przy jednoczesnym prowadzeniu działań wyrównawczych, które mogłyby mieć w większej mierze charakter projektowy i być współrealizowane przez NGO.

1.4.6 Grupa przesłankowa „wyznanie i bezwyznaniowość”

Tworzenie MRT

Respondenci/teki badania uważali, że Model był czymś wyjątkowym w skali całego kraju i jest to wyraz wyjątkowego zaangażowania miasta Gdańsk w działania równościowe. Z drugiej strony pojawiły się też głosy o tym, że był to obowiązek miasta, ale nie wynikający z obowiązujących przepisów prawa tylko z obecnej sytuacji społeczno-politycznej w Polsce. Z uwagi na trudną sytuację osób należących do grup narażonych na dyskryminację w Polsce, działania władz centralnych, które akceptują mowę nienawiści w stosunku do tych osób i blokują wszelkie działania, które mają zapobiegać dyskryminacji czy wykluczeniu to na samorządach lokalnych spoczywa obowiązek przejmowania zadań na rzecz równego traktowania i podejmowania systemowych rozwiązań w tym obszarze.

Model miał wyznaczać pewien kierunek jak miasto powinno się zachowywać w stosunku do różnych grup osób, narażonych na dyskryminację i wykluczenie, miał promować i zwiększać świadomość na temat realizacji zasady równego traktowania. Osoby badane miały też poczucie, że będzie to rozwiązanie systemowe, w ramach którego będą realizowane wszystkie działania na rzecz równego traktowania w mieście.

"Model dał perspektywę ludziom i że mogą się czuć równi i że mają prawo żądać tej równości, a tej równości w rzeczywistości nie ma, ale to jest dla mnie taki parasol ochronny, dający mi możliwości, że ja mam do czego się odwołać, są instytucje do których mogę się odwołać. Jest to instytucjonalne"

Co przewija się we wszystkich wywiadach w różnych grupach przesłankowych, także i w tej grupie osoby badane źle wspominają proces budowania Modelu i same konsultacje. Respondenci i respondentki podkreślają, że był to bardzo ważny proces, również ze względu na współpracę z różnymi zaangażowanymi w ten proces organizacjami jak i osobami indywidualnymi oraz nawiązanie wzajemnych relacji.

Ocena stopnia wdrożenia i efekty MRT

Przyjęcie Modelu było bardzo pozytywnie postrzegane przez respondentów/teki i wzbudziło przede wszystkim duże nadzieje na wprowadzenie zasady świeckości w instytucjach publicznych. Wskazanych zostało kilka rozwiązań, które zwiększyły świadomość w obszarze wielokulturowości i wielowyznaniowości jednakże są to pojedyncze działania.

Odnosząc się do stopnia realizacji rekomendacji Modelu tak jak w pozostałych grupach osób badanych pojawił generalny zarzut dotyczący zbyt dużej liczby rekomendacji i nad wyraz ambitnego podejścia Miasta do zasobów oraz możliwości

realizacji poszczególnych rekomendacji, których wdrożenie w większości przypadków jest trudne do zmierzenia.

Co udało się być może dzięki Modelowi, to fakt, że uczniowie i uczennice zyskali odwagę do walki o swoje prawa, domagania się od władz szkół ustawiania planu lekcji w taki sposób aby lekcje religii odbywały się na początku bądź na końcu lekcji. Jednakże istnieje też potrzeba wsparcia samych dyrektorów szkół, którzy chcieliby wdrażać rekomendacje Modelu w obszarze zagwarantowania uczniom dostępu do lekcji etyki, nie umieszczania symboli religijnych w klasach czy nie organizowania wydarzeń szkolnych według katolickiego kalendarza liturgicznego. W związku z tym, że podlegają oni kuratorium oświaty, które działa zgodnie z narzuconym przez władze centralne kierunkiem, dyrektorzy nie zawsze chcą podejmować inicjatywę wprowadzania rozwiązań respektujących zasadę świeckości w obawie przed negatywnymi konsekwencjami ze strony kuratorium.

Osoby badane wskazywały na brak podejścia systemowego do zapewnienia, aby działania Miasta nie miały charakteru religijnego oraz monitoringu działań na rzecz wielowyznaniowości.

Jednym z przykładów efektywnej realizacji rekomendacji Modelu oraz dobrej współpracy z Urzędem Miasta podanych przez osoby badane był podręcznik dotyczący wielokulturowości dla szkół, który powstał również we współpracy i w wyniku rekomendacji Rady do spraw Równego Traktowania.

"Poradnik (dotyczący wielokulturowości) super się udał w takim myśleniu partnerstwa z miastem, ze szkołami, to naprawdę było ok."

Model stworzył przestrzeń do rozmowy na temat świeckości i uwzględnienia praw osób wyznających inną religię niż katolicka lub osób bezwyznaniowych co wynika np. z rekomendacji nr 34 i 35 Modelu.

Proces wdrożeniowy, angażowanie, współpraca

Jak wynika z obserwacji osób badanych w ramach realizacji poszczególnych projektów realizowanych na zlecenie miasta współpraca z Urzędem Miasta układa się dobrze. Z drugiej strony respondenci/ki wskazują że ze względu na brak regularnej komunikacji na temat procesu realizacji Modelu nie mają silnego poczucia włączenia we wdrażanie jego rekomendacji.

Rekomendacje - co powinno się zmienić?

- wzmocnienie odpowiedzialności Miasta za realizację Modelu w każdym obszarze rekomendacji i wspieranie osób pracujących w instytucjach miejskich, które chcą się w ten proces zaangażować, np. poprzez wsparcie

- dyrektorów szkół, którzy chcieliby wdrażać rekomendacje Modelu, np. w obszarze zagwarantowania uczniom dostępu do lekcji etyki,
- docenienie roli i wzmacnianie pamięci o osobach świeckich zasłużonych dla Miasta np. w formie pomników;
  - zainicjowanie świeckiego/obywatelskiego wydarzenia, podczas którego młode osoby zostałyby wprowadzone do społeczności Miasta jako obywatelki i obywatele przez władze miasta, wprowadzając ich do tkanki miasta. Głównym celem takie wydarzenia byłoby budowanie społeczeństwa obywatelskiego, podkreślenie jak ważnym jest włączenie do społeczności obywateli i obywaterek Gdańska oraz poczucie odpowiedzialności za dobro wszystkich mieszkańców i mieszkank miasta;
  - zmniejszenie ilości rekomendacji MRT i wskazanie działań priorytetowych w celu efektywnego ich wdrażania przy jednoczesnej ocenie możliwości i zasobów Miasta w ich realizacji;
  - organizacja spotkań w gronie osób reprezentujących różne grupy przesłankowe w celu wymiany dobrych praktyk np. jak wdrażać poszczególne rekomendacje.

1.5 Wywiad zogniskowany (FGI) z osobami zaangażowanymi w realizację MRT i decydentami

Tworzenie MRT

Osoby badane podkreśliły, że tworzenie MRT było przełomowym wydarzeniem: „fermentem poznawczym” dla kadr UM – „tworzymy prawo, ale i coś wyjątkowego, czego nie musimy, ale robimy, bo widzimy potrzebę (...) była to stop-klatka – weryfikacja dla kogo my jesteśmy i jak oni widzą naszą pracę”. Powiedziano również, że „ważniejsze niż rekomendacje była sama misja, poznanie ryzyk, na które te grupy były narażone – w różnych działaniach Miasta”.

Wskazano, że proces tworzenia MRT był trudny, co było dla osób odpowiedzialnych za jego tworzenie zaskoczeniem – „zobaczenie poziomu uprzedzeń (wybranych) grup gdańszczyzanek” było dużym przeżyciem, MRT „odpalił demony”, z czym wiązał się duży psychologiczny koszt. Jednocześnie, MRT stanowił „ożywczy wiatr” i – co najważniejsze – dał podstawę prawną do realizacji zapisów na rzecz równości.

Tworzenie MRT uznano również za cenny proces edukacji kadr UMG.

„Myśleliśmy: (...) na tamte czasy coś co dziś jest oczywiste było pokazaniem że miasto Gdańsk, solidarności i równości to nie tylko hasła ale że schodzimy w dół, każdego pracownika szeroko rozumianej administracji, który w tyle głowy ma te nieraz drobne ale ważne elementy równego traktowania (...)”

Padły również głosy o tym, że tworzenie MRT, stanowiło dobrą wolę miasta – oraz próbę „wyjścia o krok przed inne miasta” oraz że podjęcie tematu stanowiło pobudzenie wrażliwości struktur miejskich, „wyraz troski o spójność i równość w mieście”, co ocenione zostało jako bezcenna praca – rozumienie potrzeb różnych grup, „wysłuchiwanie się w ich potrzeby”. Podkreślono również, że MRT było dobrą wolą Urzędu, naddatkiem oraz dobrą wolą Prezydenta, co wiązało się z jego odwagą polityczną.

Podsumowując, na Model należy spojrzeć nie tylko w kontekście stopnia realizacji poszczególnych rekomendacji, ale również, na efekty mniej wymierne, jak zmiana świadomościowa, która wydarzyła wśród urzędników i urzędniczek w Gdańsku, ale i w sposobie myślenia o politykach równościowych w Polsce. Model stał się impulsem dla innych miast dla realizacji polityk równości. Pozytywny wpływ w procesie wdrażania odegrał fakt zauważenia Modelu RT przez instytucje w Europie, udział w konkursach i europejskie nagrody.

Ocena stopnia wdrożenia i efekty MRT

Badani zwrócili uwagę, że na proces wdrażania Modelu miały silny wpływ liczne zewnętrzne uwarunkowania, których na etapie tworzenia MRT nikt nie był w stanie przewidzieć, m.in. skierowanie uchwały do Sądu Administracyjnego przez Wojewodę, śmierć Prezydenta, pandemia COVID-19, pełnoskalowa inwazja Rosji wojny na Ukrainę i konieczność przyjęcia dużej liczby uchodźców i uchodźczyń z tego kraju.

We wszystkich wypowiedziach ewaluacyjnych podkreślono, że MRT „otwierał na nowe rzeczy”, budował nową „wrażliwość” – tak w urzędzie, jak i w życiu codziennym gdańszczan_ek.

"Niewątpliwie, po 5 latach od uchwalenia Modelu, kwestia równego traktowania, równych szans, przeciwdziałania dyskryminacji nie budzi już większych kontrowersji wśród mieszkańców/ek. Pomimo, że proces wypracowywania tego dokumenty był bardzo trudny, to dzisiaj, polityka równości realizowana przez samorząd wtopiła się w naturalny porządek działań samorządu."

Dużym wyzwaniem, jak podkreślały wszystkie osoby badane jest liczba i zakres rekomendacji Modelu. Respondenci i respondentki nie byli w stanie jednoznacznie stwierdzić w jakim stopniu poszczególne rekomendacje zostały wdrożone. Niektóre osoby wdrożenie modelu oceniały na 40 - 45%, ale wskazały również na rekomendacje które realizowane były za sprawą działań statutowych organizacji i instytucji.

W trakcie realizacji Modelu została rozwinięta współpraca z organizacjami pozarządowymi zwłaszcza w zakresie zlecenia NGO w drodze konkursów poszczególnych zadań publicznych. Z tego względu kluczową decyzją dla wdrażania Modelu było zwiększenie budżetu na równość i wsparcie NGO-sów działających na rzecz praw człowieka. Usystematyzowano wymogi zawarte w opisach konkursów dotyczące realizacji zasady równego traktowania np. pod kątem dostępności działań realizowanych przez NGO.

Dla kontekstu wdrażania MRT, wskazano, że Wydział Rozwoju Społecznego opierał w momencie budowania MRT swoją działalność o 40 dokumentów programowych – ustawowych i dobrowolnych, które należało poukładać oraz zastanowić nad tym, jak sprawić, by „równe traktowanie wybrzmiewało wszędzie, było horyzontalne”. Model miał w założeniu tę horyzontalność wnieść.

Inny wskazany cel dla MRT, dotyczył „odejścia od interwencji” i nadania realizowanym zadaniom bardziej systematycznego charakteru.

Podkreślono, że podjęcie tematu równości oraz „pobudzenie wrażliwości struktur miejskich” stanowi „bezcenną pracę” miejskich struktur. Obecnie wydaje się, że kwestie praw człowieka, równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji Gdańsku są na poziomie zarządu miasta, polityków i polityczek oczywistością i nie budzą kontrowersji.

Powiedziano również o inspiracyjnym wymiarze MRT. Dla przykładu: dla Europejskiego Centrum Solidarności „dwa modele [Model Integracji Imigrantów stanowi drugi wspomniany model] stanowiły punkt odniesienia w realizacji działań”.

Podkreślono, że „zmieniło się wiele” – przede wszystkim we współpracy z NGO, w programach zdrowotnych, w poziomach oceny ofert. Uzupełniając wątek współpracy z NGO wskazano, że „oferty, które są składane są zgodne z przesłankami”. Za duży sukces MRT uznano Gdańskie Centrum Równego Traktowania, poprzez które miasto „dobrowolnie zabezpiecza wsparcie w systemie trzyletnim”.

Jeden z wydziałów podkreślił wagę szkoleń: „Było ich dużo i były cenne bo przełamały takie myślenie, że przecież my wszystkich równo i grzecznie, nikomu nie robimy przykrości – ale szkolenia pokazały że tak nie jest (...) nasze zachowania są odbierane inaczej niż nam się wydaje – nie zawsze są właściwe”. Podkreślono, że szkolenia będą kontynuowane, bo „łatwo zapomina się” o tym, co ważne.

Model jest bardzo szerokim dokumentem, większym niż strategia Miasta, czy poszczególne polityki miejskie, dlatego jednym z największych wyzwań w jego realizacji było zarządzanie procesem jego wdrażania, które było czasochłonne. Pomimo osadzenia procesu wdrażania w istniejącej strukturze Miasta, nie udało się znaleźć w pełni efektywnego sposobu zarządzania Modelem.

Odnośnie struktur wdrożeniowych i koordynowania procesu, wskazano na dwie kluczowe trudności: zbyt mały zespół koordynacyjny oraz dużą „silosowość” Urzędu, stojące na przeszkodzie osadzaniu MRT w sposób horyzontalny

Padły również głosy mówiące, z jednej strony, że „Trudno jest podsumować, co się udało a co nie – udaje się szkolić i rozmawiać, ale już kwestia tego, na ile trzymamy jakość usług” .

Z jednej strony doceniono, że MRT znalazł się w programie służby przygotowawczej, jednocześnie podkreślając, że „60 minut to zdecydowanie za mało”. Wartością MRT dla osób badanych jest z kolei jego mocno partycypacyjny charakter i współpraca międzysektorowa.

Osoby pracujące w jednostkach organizacyjnych Urzędu Miejskiego podkreślały zasadność funkcjonowania zasady subsydiarności w ramach realizacji zadań wynikających z rekomendacji Modelu. Uzasadniając swoją opinię na ten temat wskazywały, że organizacje pozarządowe są bliżej mieszkańców i mieszkańek Gdańska, lepiej znają ich potrzeby i wyzwania z jakimi się mierzą oraz jakiego wsparcia potrzebują. Z drugiej strony, mieszkańcy_ki chętniej kierują się do NGO po pomoc i wsparcie, ponieważ ich działalność jest im lepiej znana i przyjazna, nie zawsze chcą skorzystać z instytucjonalnego wsparcia co zapewne wiąże się z różnymi stereotypami czy nawet uprzedzeniami związanymi z próbą uzyskania takiego instytucjonalnego wsparcia. Czynnikiem wpływającym na skuteczniejszą realizację zadań samorządu przez NGO jest ich spora elastyczność w działaniu i możliwość wykorzystania środków adekwatnie do potrzeb mieszkańców_ek. NGOsy mogą m.in. również działać interwencyjnie, zapewniając środki na ten cel tylko w razie potrzeby.

Duże znaczenie, w procesie wdrażania Modelu, miało pojawienie się kampanii pt. Gdańsk Miastem Równości. Zdaniem jednej z badanych, pomimo, że kampania realizowana jest ostatnich latach realizacji Modelu, ma wpływ na odbiór MRT, zaangażowanie jego realizatorów/ek i zarządzanie Modelem.

Podsumowanie oraz rekomendacje - co powinno się zmienić?

Osoby badane wskazały następujące rekomendacje:

- wytwarzanie procedur dotyczących wdrożenia MRT - dookreślanie na poziomie operacyjnym co oznacza wdrożenie danej rekomendacji, ustalanie realistycznych, dostosowanych do możliwości organizacyjnych, planów rocznych (priorytetów wraz z celami i ich operacjonalizacją);
- przydzielenie adekwatnych zasobów do realizacji zadań związanych z wdrażaniem polityki równości;
- realizacja działań za pomocą niewielkich projektów i grup roboczych;
- jak największe oparcie się o dokumenty obligujące do realizacji konkretnych czynności lub zadań w Mieście – checklisty; opracowanie checklist dla prowadzenia i monitorowania procesów wdrożeniowych;
- należy wskazać kilka kluczowych ścieżek/ priorytetów poprzez warsztaty z interesariuszami_kami, zbierać dane i mapować wyzwania;
- wydłużenie modułu MRT w służbie przygotowawczej;

- stałe szkolenia z równego traktowania;
- skupienie na jakości tego, co już jest robione niż na nowych działaniach; dookreślenie grupy interesariuszy wewnętrznych MRT, w tym jednostki miejskie, przyporządkować im rekomendacje a następnie przygotować pod nie specyficzne drivery/ checklisty, z przełożeniem na poszczególne stanowiska;
- uproszczenie MRT i mniejszej liczby rekomendacji.

1.6 Panel ekspertów i ekspertek zrealizowany z grupą osób realizujących polityki równości

Wywiad grupowy przeprowadzony z grupą ogólnopolskich ekspertek tematyki równościowej pozwolił, z jednej strony przyrzeć się percepcji Modelu w Polsce, a z drugiej – stworzyć przestrzeń refleksji nad sposobami wzmocnienia równości i zabezpieczania praw mniejszości w miastach, nie tylko w Gdańsku.

Wskazano, że MRT stanowił swego czasu „punkt odniesienia” w Polsce: „Było to bardzo ważne, że miasto gotowe równość firmować swoją twarzą”. Podkreślono, że Gdańsk jest „specyficzny, jeśli chodzi o tak deklarowaną [otwartą] administrację” oraz że „Władze w Gdańsku mają gotowość i przekłada się to na większą siłę [rozwiązań]”.

Wartością MRT jest to, że „Model i polityka równościowa może wpłynąć na patrzenie na wymiary różnorodności, jakie cechy, uwarunkowania tworzą społeczność miejską.”

Osoby badane uznają, że „niezależnie od władzy centralnej, samorządy mają obowiązek podejmować działań na rzecz równego traktowania”.

Podkreślono, w kontekście planowania procesów związanych z równością, że „należy przygotować ludzi świadomościowo przed wdrożeniem polityk równościowych, ponieważ pewne rzeczy budzą kontrowersje – bo są nowe”.

Wdrożeniowo, osoby badane uznały, że koniecznością jest „zastanowienie się, jakie mamy zasoby, kto będzie za to odpowiadał i jakie są priorytety” oraz że „koordynacja, monitorowanie [musi być realizowana] przez osoby odpowiedzialne. Ważne jest zaangażowanie urzędników na wyższym szczeblu, żeby się poczuli zaangażowani i odpowiedzialni”.

Według osób badanych, MRT jest dokumentem klarownym: „Rekomendacje są zrozumiałe i nie można się tłumaczyć brakiem zrozumienia” oraz „Jak przychodzą nowe osoby do urzędu, powinny brać rekomendacje i się zastanowić jak je wdrażać w swoim obszarze”. Powiedziano również, że MRT „pozwala sprawdzać, jak bardzo się te rzeczy udają bądź nie”.

Odnosząc się do procesów wdrożeniowych, zwrócono uwagę na postawy urzędników_czek: „Zastanówmy się jak ludzi przekonać i skąd wynikają opory, jak inaczej pracować z administracją”. Zwrócono uwagę na potrzebę owskaźnikowania rekomendacji, przy jednoczesnym wytłumaczeniu celów operacyjnych: „Jeżeli będą wskaźniki to ludzie muszą być przekonani po co one

są i do czego się przydadzą. Partycypacyjne monitorowanie jest kluczowe”.

Podkreślono wagę planowego oraz całościowego podejścia do równości:

"Ważne są priorytety, żeby móc przyglądać się celom i rezultatom, [sprawdzać] jakie działania wymagają niewielkich działań w celu zniwelowania barier”;

Wybrzmiała również waga narracji:

"[niezbędna jest] dbałość o język i działania świadomościowe”;
"[w Warszawie] ważne były dialogi przy tworzeniu polityki różnorodności społecznej, [rozmowa o tym], z czym osobom kojarzy się różnorodność. Istotne jest zrozumieniem pewnych określeń [przez społeczność]”.

Wskazano również kwestię indywidualnej odpowiedzialności i poczucia wpływu urzędników_czek:

"Budowanie sprawczości osób realizujących jest super ważne. Na ile w takiej polityce jest wpisane jak powinny być realizowane poszczególne obszary i kto jest za to odpowiedzialny”.

Podkreślono, że Model to ważna deklaracja miasta, ale trzeba dopowiedzieć, jak będzie realizować równość, poprzez zasoby własne, instytucje, ale i zlecając zadania NGO. Jest dużo dokumentów strategicznych w mieście, które mają styk z polityką równościową i urzędnicy są do nich przyzwyczajeni więc warto znaleźć te powiązania w poszczególnych obszarach dla poszczególnych komórek Urzędu.

Wskazano również rolę społeczeństwa obywatelskiego w monitorowaniu poziomu realizacji Modelu na rzecz Równego Traktowania.

1.7 Wyniki badań ilościowych

Zgodnie z decyzją Zamawiającego badanie, narzędzie ankietowe zostało wykorzystane w procesie badawczym jedynie pomocniczo: w celu zebrania wskazań nt. priorytetowych rekomendacji Modelu ze strony przedstawicieli_lek poszczególnych grup przesłankowych.

Ankieta w formie elektronicznej została rozesłana do wszystkich osób zaproszonych do udziału w grupach fokusowych, reprezentujących poszczególne grupy przesłankowe, bądź związanych (zawodowo lub poprzez działania aktywistyczne) z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz tych grup.

W ramach ankiety respondenci i respondentki byli proszeni o wybór dwóch obszarów (przesłanek), które są dla nich najistotniejsze/najbliższe jeśli chodzi o prowadzenie działań na rzecz równego traktowania, np. ze względu na tematy jakimi się zajmują w swojej pracy/aktywiźmie, grupę/grupy z którymi się identyfikują lub które reprezentują, a następnie o wskazanie priorytetowych ze swojego punktu widzenia rekomendacji Modelu w tych obszarach, których realizacją Miasto powinno się zająć w pierwszej kolejności (nie negując ważności pozostałych propozycji).

Ankiety wypełniło w całości 31 osób. Siedemnaście spośród nich zadeklarowało, że brało udział w pracach nad stworzeniem Gdańskiego Modelu Równego Traktowania. Jeśli chodzi o przesłanki dyskryminacji, z którymi mają najczęściej do czynienia w swojej pracy lub aktywiźmie, respondenci_respondentki wskazali:

- ♦ wiek - 19,35%;
- ♦ płeć - 32,26%;
- ♦ orientację psychoseksualną i tożsamość płciową - 35,48%;
- ♦ niepełnosprawność - 32,26%;
- ♦ pochodzenie etniczne lub narodowe - 25,81%;
- ♦ wyznanie lub bezwyznaniowość - 12,9%;
- ♦ inne przesłanki - 9,68% (w tym pozycja społeczna i sytuacja ekonomiczna - 6,45%).

Udzielone odpowiedzi rozkładały się w następujący sposób, jeśli chodzi o obszary, które osoby wypełniające ankietę wskazały jako najważniejsze dla siebie i w ramach których określały priorytetowe rekomendacje:

- dla obszaru WIEK – 9 osób;
- dla obszaru PŁEĆ - 8 osób;
- dla obszaru ORIENTACJA PSYCHOSEKSUALNA I TOŻSAMOŚĆ PŁCIOWA - 12 osób;
- dla obszaru NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ - 8 osób;
- dla obszaru POCHODZENIE ETNICZNE LUB NARODOWE - 6 osób;
- dla obszaru WYZNANIE I BEZWYZNANIOWOŚĆ - 5 osób.

W pytaniach o priorytetowe rekomendacje Modelu dla poszczególnych obszarów przesłankowych, odpowiadający mogli wskazać maksymalnie 10 tych, które uważają za najpilniejsze do realizacji przez Miasto. Poniżej przedstawiono zestawienie rekomendacji wskazywanych najczęściej jako te, które Miasto powinno zrealizować w pierwszej kolejności w podziale na obszary przesłankowe. Numery przypisane rekomendacjom odpowiadają numerom przypisanym im w Modelu Równego Traktowania; ponadto w odpowiedziach do wyboru zawarto trzy dodatkowe rekomendacje horyzontalne sformułowane przez Zamawiającego - dot. realizacji kampanii społecznych związanych z daną przesłanką, prowadzenia działań edukacyjnych skierowanych do urzędników i urzędniczek związanych z daną przesłanką oraz stworzenia ciała doradczego/zespołu eksperckiego zajmującego się daną przesłanką.

Dla obszaru WIEK najczęściej wskazywane rekomendacje to (spośród 9 wskazań łącznie):

Po 6 wskazań:

- Rekomendacja 37: Promowanie kształcenia przez całe życie wśród seniorów/ek poprzez akcje edukacyjne o roli kształcenia oraz o dostępnej w Gdańsku ofercie, a także poprawa dostępności różnych form kształcenia i samorozwoju seniorów.
- Rekomendacja 58: Kontynuacja działań zmierzających do zapewnienia równego dostępu do udziału w kulturze fizycznej, z uwzględnieniem potrzeb wynikających z różnicy płci, wieku, poziomu sprawności fizycznej, pochodzenia etnicznego, narodowości i innych istotnych przesłanek oraz promocja sportu wolnego od dyskryminacji.

Po 5 wskazań:

- Rekomendacja 25: Zapewnienie dostępności obsługi mieszkańców i mieszkańek we wszystkich usługach miejskich, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji z osobami głuchymi, osobami z niepełnosprawnością intelektualną oraz cudzoziemcami.

Po 4 wskazania:

- Rekomendacja 59: Dostosowywanie oferty zajęć sportowych z uwzględnieniem wszystkich przesłanek:
  1. Monitorowanie danych dotyczących korzystania z projektów/programów miejskich w podziale na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne;
  2. Analiza zakresu wykorzystania i dostępności infrastruktury sportowej pod kątem równych możliwości korzystania, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne przesłanki. Na podstawie analizy, jeśli to wskazane
    - przygotowanie i wdrożenie mechanizmów zapewniających wyrównanie możliwości dostępu do infrastruktury sportowej;
  3. Analiza wydatków budżetowych Miasta Gdańska na sport pod kątem równego dostępu bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne. Na podstawie danych z analizy, jeśli to wskazane
    - przygotowanie i wdrożenie mechanizmu zapewniającego wyrównanie możliwości dostępu;
  4. Poszerzenie oferty z zakresu sportu i aktywności fizycznej dla grup przesłankowych Modelu;
  5. Poszerzenie pozaszkolnej oferty feryjnej i wakacyjnej spędzania czasu wolnego dla młodzieży w wieku 14-17 lat, 6. Ocena i ewentualne poszerzenie oferty zajęć i eventów miejskich pod kątem dostępności dla osób z niepełnosprawnością oraz seniorów i senierek (godziny zajęć, miejsce, dostępność, dojazd).
- Rekomendacja 69: Kontynuacja i rozwój programów edukacji seksualnej (edukacja do miłości), kierowanych przede wszystkim do seniorów i senierek, dzieci i młodzieży (za pisemną zgodą rodziców) oraz ich opiekunów, w tym do dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, z uwzględnieniem m.in. profilaktyki zdrowotnej w zakresie zachowań ryzykownych. Edukacja seksualna dla dzieci i młodzieży realizowana będzie zgodnie z prawem oświatowym i poszanowaniem prawa rodziców do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniami.

- Rekomendacja 84: Realizacja otwartej edukacji antydyskryminacyjnej i równego traktowania w ramach wszystkich przesłanek Modelu dla mieszkańców/ek Gdańska, prowadzonej z wykorzystaniem potencjału m.in. rad dzielnic, organizacji pozarządowych, rodziców, instytucji miejskich, ruchów miejskich, centrów, domów i klubów sąsiedzkich, klubów rodziców, centrów i klubów seniora.

Po 3 wskazania:

- Rekomendacja 62: Publiczne potępienie przejawów dyskryminacji w sporcie, w tym przeciwdziałanie mowie nienawiści.
- Rekomendacja 82: Rozszerzenie wsparcia organizacyjnego, merytorycznego, lokalowego i finansowego na działania organizacji pracujących na rzecz grup zagrożonych dyskryminacją i nierównym traktowaniem we wszystkich przesłankach Modelu z uwzględnieniem specyficznych potrzeb danej organizacji.
- Rekomendacja 91: Utworzenie i funkcjonowanie kompleksowego centrum lub sieci punktów wspierających osoby doświadczające dyskryminacji i przemocy w podziale na wszystkie przesłanki Modelu. Zapewnienie w centrum lub w niniejszych punktach usług w zakresie pomocy prawnej, wsparcia psychologicznego, informacji i doradztwa, wsparcia w zakresie schronienia oraz pomocy mieszkaniowej. Centrum realizowane w ramach konsorcjum/partnerstwa organizacji a sieć punktów w ramach rozproszonych wyspecjalizowanych organizacji.
- Rekomendacja 98: Wspieranie osób doświadczających izolacji społecznej wynikającej z ich obowiązków opiekuńczych, poprzez m.in.: 1. Budowanie i wdrażanie polityki wytchnieniowej dla opiekunów/ek (rodzinnych) osób niesamodzielnych, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnością; 2. Stworzenie i wdrożenie systemu usług odciążających w opiece osób niesamodzielnych, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnością; 3. Prowadzenie kampanii społecznych przeciw stereotypom zakładającym, że opieka nad osobami zależnymi jest głównym zadaniem kobiet; 4. Realizacja działań w zakresie budowania społeczeństwa otwartego na wszystkie pokolenia, dla wszystkich grup wiekowych, wzmacnianie inicjatyw sąsiedzkich, relacji międzyludzkich, przeciwdziałanie samotności mieszkańców/ek.
- Rekomendacja 161: Wprowadzenie miejskiego bezpłatnego transportu (np. ryczałtowy bon na taksówkę lub zwiększenie liczby przewozów dofinansowanych przez miasto) oraz rozszerzenie katalogu osób z ograniczoną mobilnością, które mogą z niej korzystać do np. osób starszych lub rodziców dzieci z niepełnosprawnością, które muszą dojechać na wizytę lekarską, badanie, zabieg, terapię, a ich stan zdrowia im to utrudnia.

W uzasadnieniach dla wyboru rekomendacji z tego obszaru wskazywano m.in. na małe zrozumienie specyfiki i potrzeb osób starszych wśród społeczeństwa, a także trudne doświadczenia w uzyskiwaniu pomocy/wsparcia dla osób starszych, np. w kwestii uzyskania mieszkania komunalnego.

Dla obszaru PŁEĆ najczęściej wskazywane rekomendacje to (spośród 8 wskazań łącznie):

7 wskazań:

- Rekomendacja 91: Utworzenie i funkcjonowanie kompleksowego centrum lub sieci punktów wspierających osoby doświadczające dyskryminacji i przemocy w podziale na wszystkie przesłanki Modelu. Zapewnienie w centrum lub w niniejszych punktach usług w zakresie pomocy prawnej, wsparcia psychologicznego, informacji i doradztwa, wsparcia w zakresie schronienia oraz pomocy mieszkaniowej. Centrum realizowane w ramach konsorcjum/partnerstwa organizacji a sieć punktów w ramach rozproszonych wyspecjalizowanych or93: Wprowadzenie i rozszerzenie zakresu usług, a także zwiększenie funduszy przeznaczanych na przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet, w szczególności przemocy w rodzinie i przemocy seksualnej oraz ochrony i wsparcia kobiet doświadczających przemocy.

Po 6 wskazań:

- Rekomendacja 70: Zapewnienie równego dostępu do miejskich usług narzec zdrowia, w tym psychicznego, z uwzględnieniem potrzeb wynikających z płci, orientacji psychoseksualnej i tożsamości płciowej, poziomu sprawności fizycznej, pochodzenia etnicznego, narodowości i innych przesłanek.
- Rekomendacja 90: Opracowanie i wzmocnienie polityki i działań przeciw przemocy ze względu na wszystkie przesłanki Modelu przez: 1. Zagwarantowanie pomocy i wsparcia ofiarom przemocy; 2. Publiczne informowanie w języku najbardziej przystępnym dla danej społeczności o formach pomocy dostępnych na terenie Gdańska; 3. Zapewnienie przeszkolenia odpowiednim służbom w rozpoznawaniu i we wspieraniu ofiar; 4. Zapewnienie skutecznej koordynacji pomiędzy odpowiednimi służbami i jednostkami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo, pomoc społeczną, mieszkalnictwo i ochronę zdrowia; 5. Podnoszenie świadomości poprzez kampanie i programy edukacyjne skierowane do potencjalnych ofiar i sprawców/czyń przemocy; 6. Rozszerzenie zakresu działań skierowanych do sprawców/czyń przemocy.

5 wskazań:

- Rekomendacja 98: Wspieranie osób doświadczających izolacji społecznej wynikającej z ich obowiązków opiekuńczych, poprzez m.in.: 1. Budowanie i wdrażanie polityki wytchnieniowej dla opiekunów/ek(rodzinnych) osób niesamodzielnych, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnością; 2. Stworzenie i wdrożenie systemu usług odciążających w opiece osób niesamodzielnych, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnością; 3. Prowadzenie kampanii społecznych przeciw stereotypom zakładającym, że opieka nad osobami zależnymi jest głównym zadaniem kobiet; 4. Realizacja działań w zakresie budowania społeczeństwa otwartego na wszystkie pokolenia, dla wszystkich grup wiekowych, wzmacnianie inicjatyw sąsiedzkich, relacji międzyludzkich, przeciwdziałanie samotności mieszkańców/ek.

Po 4 wskazania:

- Rekomendacja 57: Zwiększenie dostępności usług żłobkowych.
- Rekomendacja 60: Zachęcanie kobiet i mężczyzn, chłopców i dziewcząt do udziału w zajęciach sportowych, także tych, które są stereotypowo przypisane innej płci.
- Rekomendacja 71: 1. Przygotowanie i wdrożenie programów ochrony zdrowia psychicznego uwzględniającego pomoc psychologiczną, psychoterapię i psychiatrię z uwzględnieniem specyfiki potrzeb i problemów osób z grup przesłankowych Modelu, w szczególności osób doświadczających dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, orientację seksualną i tożsamość płciową, pochodzenie etniczne i narodowość oraz religię, wyznanie, światopogląd: Rozszerzenie oferty programów prewencyjnych i wsparcia dla mężczyzn, w szczególności pod kątem przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym i samobójstwom osób z grup szczególnego ryzyka (np. mężczyźni i osoby transpłciowe); 2. Rozszerzenie oferty programów prewencyjnych i wsparcia uwzględniających specyficzne potrzeby kobiet i mężczyzn (np. kobiet w spektrum autyzmu); 3. Uruchomienie pomocy psychologicznej i psychiatrycznej dla osób doświadczających dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową; 4. Uruchomienie pomocy psychologicznej i psychiatrycznej dla cudzoziemców/ek oraz przedstawicieli/ek mniejszości etnicznych i narodowych.

- Rekomendacja 82: Rozszerzenie wsparcia organizacyjnego, merytorycznego, lokalowego i finansowego na działania organizacji pracujących na rzecz grup zagrożonych dyskryminacją i nierównym traktowaniem we wszystkich przesłankach Modelu z uwzględnieniem specyficznych potrzeb danej organizacji.
- Rekomendacja 84: Realizacja otwartej edukacji antydyskryminacyjnej i równego traktowania w ramach wszystkich przesłanek Modelu dla mieszkańców/ek Gdańska, prowadzonej z wykorzystaniem potencjału m.in. rad dzielnic, organizacji pozarządowych, rodziców, instytucji miejskich, ruchów miejskich, centrów, domów i klubów sąsiedzkich, klubów rodziców, centrów i klubów seniora.

Po 3 wskazania:

- Rekomendacja 59: Dostosowywanie oferty zajęć sportowych z uwzględnieniem wszystkich przesłanek: 1. Monitorowanie danych dotyczących korzystania z projektów/programów miejskich w podziale na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne; 2. Analiza zakresu wykorzystania i dostępności infrastruktury sportowej pod kątem równych możliwości korzystania, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne przesłanki. Na podstawie analizy, jeśli to wskazane – przygotowanie i wdrożenie mechanizmów zapewniających wyrównanie możliwości dostępu do infrastruktury sportowej; 3. Analiza wydatków budżetowych Miasta Gdańska na sport pod kątem równego dostępu bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne. Na podstawie danych z analizy, jeśli to wskazane – przygotowanie i wdrożenie mechanizmu zapewniającego wyrównanie możliwości dostępu; 4. Poszerzenie oferty z zakresu sportu i aktywności fizycznej dla grup przesłankowych Modelu; 5. Poszerzenie pozaszkolnej oferty feryjnej i wakacyjnej spędzania czasu wolnego dla młodzieży w wieku 14-17 lat, 6. Ocena i ewentualne poszerzenie oferty zajęć i eventów miejskich pod kątem dostępności dla osób z niepełnosprawnością oraz seniorów i senierek (godziny zajęć, miejsce, dostępność, dojazd).
- Rekomendacja 62: Publiczne potępienie przejawów dyskryminacji w sporcie, w tym przeciwdziałanie mowie nienawiści.
- Rekomendacja 66: Prowadzenie kampanii informacyjnej wśród osób z grup zagrożonych dyskryminacją na temat przysługujących im praw i możliwości ich egzekwowania.
- Rekomendacja 120: Rozwój mieszkalnictwa społecznego, w tym mieszkań wspomaganych i mieszkań ze wsparciem, w obszarze

wsparcia wszystkich grup przesłankowych Modelu, szczególnie osób starszych, osób młodych wychodzących z pieczy zastępczej, osób z niepełnosprawnością, kobiet i dzieci doświadczających przemocy w rodzinie, migrantów i migrantek, mężczyzn doświadczających bezdomności, zgodnie z ich potrzebami.

W uzasadnieniach dla wyboru rekomendacji z tego obszaru wskazywano m.in. na fakt, iż kobiety i dzieci są grupą najbardziej narażoną na doświadczenie przemocy, a pomoc interwencyjna psychologiczna czy dostęp do żłobków mogą pomóc im wyjść z doświadczenia przemocowego, a także na fakt iż płeć jest przesłanką, która jest elementem tożsamościowym dla pozostałych przesłanek i często jest jednym z powodów dyskryminacji wielokrotnej.

Dla obszaru ORIENTACJA PSYCHOSEKSUALNA I TOŻSAMOŚĆ PŁCIOWA najczęściej wskazywane rekomendacje to (spośród 12 wskazań łącznie):

10 wskazań:

- Rekomendacja 39: Przygotowanie personelu szkolnego w zakresie praw i wsparcia dzieci i młodzieży doświadczających dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową. (np. poprzez warsztaty i szkolenia w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży, ujęcie tych zagadnień w polityce ochrony dziecka przed krzywdzeniem).

9 wskazań:

- Rekomendacja: 38: Opracowanie i wdrożenie w szkołach zajęć dostarczających rzetelną wiedzę o orientacji seksualnej i tożsamości płciowej oraz podnoszących kompetencje rodziców, nauczycieli/ek, uczniów i uczennic (za pisemną zgodą rodziców) m.in. w zakresie przeciwdziałania przemocy i reagowania na przemoc, które to zajęcia będą uwzględniały wiedzę o przemocy motywowanej uprzedzeniami, w szczególności ze względu na płeć, orientację seksualną oraz tożsamość płciową. Ujęcie tych zagadnień w programie wychowawczo-profilaktycznym.

Po 7 wskazań:

- Rekomendacja 71: 1. Przygotowanie i wdrożenie programów ochrony zdrowia psychicznego uwzględniającego pomoc psychologiczną, psychoterapię i psychiatrię z uwzględnieniem specyfiki potrzeb i problemów osób z grup przesłankowych Modelu, w szczególności osób doświadczających dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, orientację seksualną i tożsamość płciową, pochodzenie etniczne i narodowość oraz religię, wyznanie, światopogląd: Rozszerzenie oferty programów

- prewencyjnych i wsparcia dla mężczyzn, w szczególności pod kątem przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym i samobójstwom osób z grup szczególnego ryzyka (np. mężczyźni i osoby transpłciowe);
2. Rozszerzenie oferty programów prewencyjnych i wsparcia uwzględniających specyficzne potrzeby kobiet i mężczyzn (np. kobiet w spektrum autyzmu);
3. Uruchomienie pomocy psychologicznej i psychiatrycznej dla osób doświadczających dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową;
4. Uruchomienie pomocy psychologicznej i psychiatrycznej dla cudzoziemców/ek oraz przedstawicieli/ek mniejszości etnicznych i narodowych.
- Rekomendacja 120: Rozwój mieszkalnictwa społecznego, w tym mieszkań wspomaganych i mieszkań ze wsparciem, w obszarze wsparcia wszystkich grup przesłankowych Modelu, szczególnie osób starszych, osób młodych wychodzących z pieczy zastępczej, osób z niepełnosprawnością, kobiet i dzieci doświadczających przemocy w rodzinie, migrantów i migrantek, mężczyzn doświadczających bezdomności, zgodnie z ich potrzebami.

Po 6 wskazań:

- Rekomendacja 73: Uruchomienie programów terapii uzależnień ze środków Miasta Gdańska z uwzględnieniem specyfiki grup przesłankowych Modelu, w szczególności osób doświadczających dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, orientację seksualną i tożsamość płciową, pochodzenie etniczne i narodowość i religię, wyznanie, światopogląd, w szczególności form wsparcia zdiagnozowanych jako niedostateczne.
- Rekomendacja 84: Realizacja otwartej edukacji antydyskryminacyjnej i równego traktowania w ramach wszystkich przesłanek Modelu dla mieszkańców/ek Gdańska, prowadzonej z wykorzystaniem potencjału m.in. rad dzielnic, organizacji pozarządowych, rodziców, instytucji miejskich, ruchów miejskich, centrów, domów i klubów sąsiedzkich, klubów rodziców, centrów i klubów seniora.

Po 5 wskazań:

- Rekomendacja 25: Zapewnienie dostępności obsługi mieszkańców i mieszkank we wszystkich usługach miejskich, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji z osobami głuchymi, osobami z niepełnosprawnością intelektualną oraz cudzoziemcami.

- Rekomendacja 27: Ewaluacja i ewentualne rozszerzenie polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem o kwestie związane z przeciwdziałaniem przemocy motywowanej uprzedzeniami (...) Wspieranie placówek edukacyjnych w tworzeniu dokumentów strategicznych szkoły (np. wizji, misji, wartości), uwzględniających zasady równego traktowania w stosunku do grup narażonych na dyskryminację, wspierania różnorodności, antyprzemocowego regulaminu dla uczniów i uczennic oraz dla kadry pedagogicznej, określającego: sposób reagowania na różne formy przemocy, procedury w przypadku zaistnienia sytuacji przemocowej czy powołania w szkołach osoby pełniącej funkcję pełnomocnika/czki ds. równego traktowania w szkole.
- Rekomendacja 70: Zapewnienie równego dostępu do miejskich usług na rzecz zdrowia, w tym psychicznego, z uwzględnieniem potrzeb wynikających z płci, orientacji psychoseksualnej i tożsamości płciowej, poziomu sprawności fizycznej, pochodzenia etnicznego, narodowości i innych przesłanek.
- Rekomendacja 170: Usuwanie mowy nienawiści i treści dyskryminujących i przemocowych z przestrzeni miejskiej.

W uzasadnieniach dla wyboru rekomendacji z tego obszaru wskazywano m.in. na kluczowe znaczenie rozwiązań systemowych (edukacja, zdrowie publiczne) oraz przeciwdziałania przemocy i reagowania na przemoc wobec tej grupy, a także na brak wsparcia w szkołach, gdzie dochodzi do przemocy i dyskryminacji wobec osób nieheteronormatywnych.

Dla obszaru NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ najczęściej wskazywane rekomendacje to (spośród 8 wskazań łącznie):

Po 5 wskazań:

- Rekomendacja 49: Poprawa systemu diagnozowania potrzeby specjalistycznego wsparcia psychologicznego i zapewnienia szerszego dostępu do psychoterapii dla osób z niepełnosprawnością, w tym dzieci i młodzieży oraz ich rodzin i niespokrewnionych opiekunów/ek.
- Rekomendacja 50: Wypracowanie rozwiązań sprzyjających zwiększeniu oferty edukacji zawodowej i lepszemu dostosowywaniu jej do potrzeb rynku pracy dla osób z niepełnosprawnością.
- Rekomendacja 51: Zwiększenie elastyczności systemu dowozów dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością do szkół i na terapie (dojazdy indywidualne jak i dostosowanie ich godzin w sposób umożliwiający korzystanie z zajęć pozalekcyjnych) oraz wypracowanie i wdrożenia standardu szkoleń

dla osób obsługujących dojazdy, szczególnie radzenia sobie z trudnymi zachowaniami uczniów i uczennic.

4 wskazania:

- Rekomendacja 43: Sukcesywne dostosowywanie budynkówżłobków, przedszkoli, szkół i placówek edukacyjnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością i chorobami przewlekłymi (windy, dostosowane łazienki, w tym także do zmiany pieluch/cewnikowania, wyposażenie w podnośniki w toaletach, oznaczenia brajlowskie itp.).

Po 3 wskazania:

- Rekomendacja 25: Zapewnienie dostępności obsługi mieszkańców i mieszkanek we wszystkich usługach miejskich, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji z osobami głuchymi, osobami z niepełnosprawnością intelektualną oraz cudzoziemcami.
- Rekomendacja 40: Budowanie systemu wsparcia edukacji włączającej, realizowanego w dzielnicach i społecznościach sąsiedzkich (także mobilnie), obejmującego: 1. diagnozę, terapię i szeroko pojętą rehabilitację, organizowane w pierwszej kolejności w szkole lub domu ucznia/uczennicy oraz w centrum miasta, 2. wypożyczalnię specjalistycznego sprzętu dla szkół, placówek, rodziców, 3. programy edukacyjne i poradnictwo (prawne, psychologiczne, edukacyjne i zawodowe).
- Rekomendacja 59: Dostosowywanie oferty zajęć sportowych z uwzględnieniem wszystkich przesłanek: 1. Monitorowanie danych dotyczących korzystania z projektów/programów miejskich w podziale na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne; 2. Analiza zakresu wykorzystania i dostępności infrastruktury sportowej pod kątem równych możliwości korzystania, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne przesłanki. Na podstawie analizy, jeśli to wskazane – przygotowanie i wdrożenie mechanizmów zapewniających wyrównanie możliwości dostępu do infrastruktury sportowej; 3. Analiza wydatków budżetowych Miasta Gdańska na sport pod kątem równego dostępu bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność i inne. Na podstawie danych z analizy, jeśli to wskazane – przygotowanie i wdrożenie mechanizmu zapewniającego wyrównanie możliwości dostępu; 4. Poszerzenie oferty z zakresu sportu i aktywności fizycznej dla grup przesłankowych Modelu; 5. Poszerzenie pozaszkolnej oferty feryjnej i wakacyjnej spędzania czasu wolnego dla młodzieży w wieku 14-17 lat, 6. Ocena i ewentualne poszerzenie oferty zajęć i eventów miejskich pod kątem dostępności dla osób z niepełnosprawnością oraz seniorów i senierek (godziny zajęć, miejsce, dostępność, dojazd).
- Rekomendacja 120: Rozwój mieszkalnictwa społecznego, w tym mieszkań wspomaganych i mieszkań ze wsparciem, w obszarze wsparcia wszystkich grup przesłankowych Modelu, szczególnie osób starszych, osób młodych

wychodzących z pieczy zastępczej, osób z niepełnosprawnością, kobiet i dzieci doświadczających przemocy w rodzinie, migrantów i migrantek, mężczyzn doświadczających bezdomności, zgodnie z ich potrzebami.

W uzasadnieniach dla wyboru rekomendacji z tego obszaru wskazywano m.in. na brak oferty kształcenia zawodowego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz niedostateczną liczbę miejsc pracywspomaganej dla osób z niepełnosprawnością intelektualną na otwartym i wspomaganym rynku pracy, a także na brak mieszkań treningowych i wspomaganych.

Dla obszaru POCHODZENIE ETNICZNE LUB NARODOWE najczęściej wskazywane rekomendacje to (spośród 6 wskazań łącznie):

4 wskazania:

- Rekomendacja 33: Wdrażanie rozwiązań opracowanych w ramach Modelu Integracji Imigrantów w zakresie edukacji, z uwzględnieniem ich stałej aktualizacji (np. organizacja oddziałów/klas przygotowawczych dla dzieci z doświadczeniem migracyjnym i praca asystentów międzykulturowych w placówkach edukacyjnych).

Po 3 wskazania:

- Rekomendacja 27: Ewaluacja i ewentualne rozszerzenie polityki ochrony dzieci przed krzywdzeniem o kwestie związane z przeciwdziałaniem przemocy motywowanej uprzedzeniami (...) Wspieranie placówek edukacyjnych w tworzeniu dokumentów strategicznych szkoły (np. wizji, misji, wartości), uwzględniających zasady równego traktowania w stosunku do grup narażonych na dyskryminację, wspierania różnorodności, antyprzemocowego regulaminu dla uczniów i uczennic oraz dla kadry pedagogicznej, określającego: sposób reagowania na różne formy przemocy, procedury w przypadku zaistnienia sytuacji przemocowej czy powołania w szkołach osoby pełniącej funkcję pełnomocnika/czki ds. równego traktowania w szkole.
- Rekomendacja 66: Prowadzenie kampanii informacyjnej wśród osób z grup zagrożonych dyskryminacją na temat przysługujących im praw i możliwości ich egzekwowania.
- Rekomendacja 84: Realizacja otwartej edukacji antydyskryminacyjnej i równego traktowania w ramach wszystkich przesłanek Modelu dla mieszkańców/ek Gdańska, prowadzonej z wykorzystaniem potencjału m.in. rad dzielnic, organizacji pozarządowych, rodziców, instytucji miejskich, ruchów miejskich, centrów, domów i klubów sąsiedzkich, klubów rodziców, centrów i klubów seniora.

- Rekomendacja 91: tworzenie i funkcjonowanie kompleksowego centrum lub sieci punktów wspierających osoby doświadczające dyskryminacji i przemocy w podziale na wszystkie przesłanki Modelu. Zapewnienie w centrum lub w niniejszych punktach usług w zakresie pomocy prawnej, wsparcia psychologicznego, informacji i doradztwa, wsparcia w zakresie schronienia oraz pomocy mieszkaniowej. Centrum realizowane w ramach konsorcjum/partnerstwa organizacji a sieć punktów w ramach rozproszonych wyspecjalizowanych organizacji.
- Rekomendacja 94: Utworzenie centrum informacji i koordynacji w zakresie dyskryminacji i przemocy w ramach miejskiego systemu zarządzania interwencją kryzysową, realizującego także zadania sieciowania punktów wspierających osoby dotknięte przemocą czy dyskryminacją. Dostosowanie systemu interwencji kryzysowej do potrzeb grup zagrożonych dyskryminacją. Zapewnienie interwencji kryzysowej we wszystkie dni tygodnia przez 24 godziny wobec wszystkich grup wskazanych w przesłankach Modelu.
- Rekomendacja 170: Usuwanie mowy nienawiści i treści dyskryminujących i przemocowych z przestrzeni miejskiej.

W uzasadnieniach dla wyboru rekomendacji z tego obszaru wskazywano m.in. na nasilenie zachowań dyskryminujących osoby o pochodzeniu cudzoziemskim w związku z antyuchodźczą i antymigracyjną retoryką władz centralnych, a także na potrzebę wspierania działań na rzecz promocji wielokulturowości (obok działań stricte pomocowych na rzecz osób uchodźczych i z doświadczeniem migracyjnym). Wśród postulatów, których zdaniem respondentów nie obejmują obecne rekomendacje wskazano także m.in. na potrzebę zaadresowania wyzwań związanych z gwałtownym wzrostem liczby osób pochodzenia cudzoziemskiego w Gdańsku (zwłaszcza z Ukrainy) i związane z tym wyzwania dotyczące redefiniowania pojęcia „tożsamości lokalnej”.

Dla obszaru WYZNANIE I BEZWYZNANIOWOŚĆ najczęściej wskazywane rekomendacje to (spośród 5 wskazań łącznie):

Po 3 wskazania:

- Rekomendacja 34: Weryfikacja istniejących w Gdańsku rozwiązań, możliwości tworzonych przez nowe prawo oświatowe, potrzeb dzieci bezwyznaniowych i różnych wyznań oraz możliwości czasowych i organizacyjnych nauczycieli/ek tych religii.
- Rekomendacja 84: Realizacja otwartej edukacji antydyskryminacyjnej i równego traktowania w ramach wszystkich przesłanek Modelu dla mieszkańców/ek Gdańska, prowadzonej z wykorzystaniem potencjału m.in. rad dzielnic, organizacji

pozarządowych, rodziców, instytucji miejskich, ruchów miejskich, centrów, domów i klubów sąsiedzkich, klubów rodziców, centrów i klubów seniora.

- Rekomendacja 170: Usuwanie mowy nienawiści i treści dyskryminujących i przemocowych z przestrzeni miejskiej.
- Dodatkowa rekomendacja: Realizacja kampanii społecznych związanych z tematem wyznania lub bezwyznaniowości jako potencjalnych przesłanek dyskryminacji
- Dodatkowa rekomendacja: Prowadzenie działań edukacyjnych skierowanych do urzędników i urzędniczek związanych z tematem wyznania lub bezwyznaniowości jako potencjalnych przesłanek dyskryminacji.
- Dodatkowa rekomendacja: Stworzenie ciała doradczego/zespołu eksperckiego zajmującego się tematem wyznania lub bezwyznaniowości jako potencjalnych przesłanek dyskryminacji jako potencjalnych przesłanek dyskryminacji.

W uzasadnieniach dla wyboru rekomendacji z tego obszaru wskazywano m.in. na zauważalne zdaniem respondentów – tek swoiste "uprzywilejowanie" religii katolickiej w sferze publicznej – zarówno wobec mniejszościowych grup religijnych, jak i wobec osób niewierzących. Wśród postulatów, których zdaniem respondentów nie obejmują obecne rekomendacje wskazano również m.in. na potrzebę stworzenia Gdańsku minimum jednego w pełni dostosowanego gabinetu ginekologicznego.

Dodatkowo wśród uwag respondentów zbieranych w pytaniu otwartym znalazły się m.in. sugestie dotyczące przerehabrowania, uproszczenia i połączenia ze sobą niektórych rekomendacji Modelu, a także przeorientowania systemu wdrażania postulatów równościowych w politykach miejskich w stronę „prześwietlania” poszczególnych polityk pod kątem uwzględnienia potrzeb osób z grup przesłankowych w połączeniu z uwzględnieniem otwartego katalogu wartości, np. zbudowanego na Karcie Praw Podstawowych UE.

2. Podsumowanie i rekomendacje

Raport ujmuje szereg rekomendacji wskazanych przez osoby badane, które dotyczą:

- Reprezentowanej przez nie przesłanki (6 badań fokusowych: płeć, zdrowie, wiek, orientacja i tożsamość, pochodzenie i wyznanie)
- Oceny i rekomendacji dla procesu wdrożeniowego: eksperci i ekspertki krajowe oraz osoby wdrażające z UM objęte fokusami oraz osoby kluczowe dla wdrażania MRT, udzielające wywiadów pogłębionych.

Rekomendacje grup przesłankowych ujmują kwestie „najważniejsze na dziś”, stanowią wskazanie priorytetów i deficytów doświadczanych przez społeczności zagrożone dyskryminacją. Jest to również wybór znacznie węższymi liczbą rekomendacji MRT i jednocześnie spójny z wynikami badania ankietowego, gdzie wskazane były najważniejsze do wdrożenia rekomendacje. Dowodzi to trafności zastosowanych w badaniu metod badawczych i realizując cel badania, jakim jest wyłonienie węższej liczby kluczowych kwestii.

Tabela 1 przedstawia wskazane przez grupy przesłankowe rekomendacje w podziale na trzy obszary:

- odnoszące się do struktur, które powinny powstać dla realizacji włączenia i równego traktowania ww. grup;
- odnoszące się do sposobu realizacji procesów wdrożeniowych oraz głównych dylematów wskazanych przez respondentów_ki;
- odnoszące się do konkretnych oczekiwanych, merytorycznych rozwiązań.

Strukturalne

utworzenie wydziału
bądź powołanie osoby,
która byłaby
odpowiedzialna za
koordynację całości
działań związanych z
wdrożeniem MRT w
przesłance płęć;

opracowanie
standardów równego
traktowania, które będą
obowiązywać wszystkie
komórki Urzędu
Miejskiego i jednostki

Procesowe / koordynacyjne

instytucjonalizacja
działań na rzecz
równości płci;

opracowanie
wskaźników do oceny
stopnia realizacji
poszczególnych
rekomendacji;

partycypacyjne
wdrażanie MRT, aktywne
angażowanie i stałe
informowanie sektora
społecznego

Merytoryczne

inwestycje w
samodzielność kobiet,
zwłaszcza po
doświadczeniu
przemocy
(mieszkalnictwo,
wsparcie
psychologiczne,
socjalne i prawne,
wsparcie na rynku
pracy);
rozwój opieki
instytucjonalnej dla
dzieci do 3. roku życia;
skuteczne procedury
zapobiegania i
reagowania na
przypadki mowy
nienawiści oraz
dyskryminacji;
edukacja
antydiskryminacyjna w
szkołach;
działania
świadczeniowe
skierowane do
mężczyzn i chłopców;

Strukturalne

stworzenie w Urzędzie Miejskim komórki ds. osób starszych/wieku;

rola NGO:
uzupełnianie stałej oferty gminy w oparciu o długoterminowe

stworzenie polityki senioralnej miasta, np. w modelu trzystopniowym:

- współpraca z pracodawcami na 5 lat przed emeryturą
- asystentura w społeczności lokalnej
- centra lokalne

Procesowe / koordynacyjne

instytucjonalizacja działań na rzecz osób starszych;

ustalenie priorytetów, które zostaną systemowo zrealizowane „od A do Z”;

skoordynowanie współpracy na rzecz seniorów_rek zagrożonych ubóstwem, niesamodzielnością i in.;

wypracowanie formuły zbierania i przepływu danych służących dostarczeniu wsparcia;

aktywne upowszechnianie działań miejskich i inicjatyw NGO wśród osób starszych;

Merytoryczne

tworzenie centr integracji (nie tylko senioralnych) oraz miejsc z tanimi posiłkami;

monitoring osób w mieszkaniach na wysokich piętrach i poszukiwanie rozwiązań; uzgodnienia z deweloperami względem mieszkań parterowych oraz centrów lokalnych;

Strukturalne

Procesowe / koordynacyjne

Merytoryczne

wsparcie powstania
białoruskiego
stowarzyszenia;

wsparcie organizacji,
które założyły same
Ukrainki;

debata nad wyzwaniami
integracji, asymilacji,
tożsamości;

włączenie z pozycji Miasta
wszystkich szkół w rozwój
kompetencji;

monitoring i wsparcie
sytuacji kobiet
doświadczających
dyskryminacji i przemocy
w sposób krzyżowy;

wspieranie oddolnych
inicjatyw;

stałe zbieranie danych;

nauka języka ukraińskiego
dla dzieci;

utworzenie żłobka i
przedszkola ukraińskiego;

rozwój usług rynku pracy,
przeciwdziałanie
wyzyskowi i przemocy;

wzmacnianie równego
traktowania w szkole,
rozwój kompetencji pracy
z konfliktami;

Strukturalne

stworzenie struktur miejskich koordynujących różne aspekty życia OzN;

Procesowe / koordynacyjne

stały dialog Miasta z środowiskiem OzN – wyznaczenie katalogu potrzeb i planu działania; podwyższanie jakości programów skierowanych do OzN;

zbieranie danych i monitoring sytuacji OzN; debata i redefinicja edukacji włączającej i integracyjnej;

przemyślenie kwestii komunikacji wokół zatrudniania przez Miasto OzN (ryzyka tokenizmu)

Merytoryczne

inwestycja w nowe placówki dziennego wsparcia;

zabezpieczenie miejsc w edukacji specjalnej; wypracowanie nowych ścieżek zawodów pomocniczych dla osób z lekką niepełnosprawnością;

dobieranie kierunku edukacji dla OzN; wspieranie otwartego i wspomagającego rynku pracy;

proaktywne włączanie OzN w całość miejskich działań;

włączenie młodych OzN do Młodzieżowej Rady Miasta; inwestowanie w tanią i powszechną dostępność plaż;

zadbanie o dostępność strony internetowej Miasta;

wzmacnianie współpracy z biznesem i CSR w obszarze

Strukturalne

Procesowe / koordynacyjne

Merytoryczne

budowa systemu:
koordynacji, wspólnej wizji
oraz finansowanych
struktur - adekwatnego
do potrzeb zespołu ludzi,
który zajmowałby się
mainstreamowaniem
praw osób LGBT+ w
instytucjach i jednostkach
miejskich

przejście od formuł
projektowych do
całościowego i
zinstytucjonalizowanego
włączenia społecznego
osób LGBT+;

systematycznie zbierane
dane o społeczności
LGBT+ i jej potrzebach;

budowanie systemu
zapewniającego
włączenie wszystkich grup
społecznych i równoległe
prowadzenie działań
wyrównawczych o
charakterze projektowym
i współrealizowanych
przez NGO

przeciwdziałanie
dyskryminacji młodzieży
LGBT+ w szkołach;

przeciwdziałanie
dyskryminacji w usługach
miejskich;

wzmacnianie szeroko
pojętego bezpieczeństwa
osób LGBT+;

Strukturalne

stworzenie wydziału do spraw równego traktowania, który będzie miał właściwe zasoby, aby skutecznie wdrażać rekomendacje, koordynował te działania oraz monitorował stopień ich realizacji;

zapewnienie zasady świeckości w działaniach instytucji Miasta

Procesowe / koordynacyjne

zmniejszenie ilości rekomendacji MRT i wskazanie działań priorytetowych;

organizacja spotkań osób reprezentujących różne grupy przesłankowe w celu wymiany dobrych praktyk wokół wdrażania poszczególnych rekomendacji;

monitoring zapotrzebowania na lekcje religii oraz etyki w szkołach;

Merytoryczne

zainicjowanie świeckiego/obywatelskiego wydarzenia, podczas którego młode osoby będą wprowadzane przez władze miasta do społeczności miasta jako obywatelki i obywatele;

wzmacnianie pamięci o osobach świeckich zasłużonych dla miasta;

Powyższa tabela pokazuje, że osoby badane dokonując ewaluacji poziomów realizacji celów i rekomendacji zaznaczały z jednej strony potrzebę systemowego podejścia do włączenia „swoich społeczności” a z drugiej - organiczne struktury, które umożliwiałyby skuteczne wdrożenie MRT. Niektórzy respondenci_tki deklarowało, że istnieje priorytetowa potrzeba gromadzenia danych oraz monitoringu sytuacji grup mniejszościowych.

Wszystkie grupy badane wskazały na nieocenioną rolę MRT w budowaniu świadomości gdańszczan_ek, kultury równości, które przekładają się na jakość życia mieszkańców,, poczucie bezpieczeństwa i przynależności. Symboliczny wymiar MRT jest dla osób badanych bardzo ważny. Podkreślono, że wiele w Gdańsku zmienia się na lepsze, także w podnoszeniu jakości i kompetencji włączeniowej miejskich usług - na przykład audyty instytucji kultury pod kątem dostępności, rozwój mieszkalnictwa społecznego/ wspomaganego, standardy obsługi, powstanie GCRT i inne.

Oceniając poziom wdrożenia MRT, najwięcej trudności raportowała grupa „stan zdrowia”, oraz „wiek”, wskazujące deficyty zaspokojenia potrzeb, głównie w obszarze edukacji, asystentury, mobilności (wyzwania z dowozami) czy rynku pracy.

Wszystkie grupy wskazywały na potrzebę instytucjonalizacji realizowanych przez NGO działań i uzupełniającą rolę sektora społecznego - zarówno jako zidentyfikowany przez siebie deficyt i niezrealizowany cel strukturalny (niezapisany wprost w MRT) jak również główną rekomendację na przyszłość.

Osoby odpowiadające za wdrażanie MRT oraz eksperci_tki krajowe jako główne wyzwania wdrożenia wskazali m.in:

- zbyt wąskie grono ekspertów_ek wewnątrz UM zajmujące się wdrażaniem (zbyt mała kadra);
- ograniczone objęcie MRT wszystkich wydziałów i jednostek, wybiórczy charakter angażowania poszczególnych urzędników;
- konieczność stworzenia planów działania dla wdrażania poszczególnych rekomendacji (co dokładnie zostanie zrobione, przez kogo, za jakie środki) - wraz ze wskaźnikami i planem monitoringu.

Jak widać, kwestie wskazane przez grupy interesariuszy_ek przesłankowych jak i ekspertów_ki są dość spójne - duże zaangażowanie licznych podmiotów dla wdrożenia MRT wymaga „oprzyrządowania/onarzędziowania” - kadr, struktur, planów działania, manuali wyjaśniających urzędnikom_czkom, co krok po kroku

co należy zrobić. Przy tak dużym, złożonym i wieloaspektowym zagadnieniu jak równe traktowanie, stworzenie wspierającego systemu pozwalającego na etapowe wdrażanie priorytetów równości, stanowi główną rekomendację wszystkich badanych środowisk.

Należy podkreślić, że w toku niniejszego badania wyłoniły się kwestie na meta poziomie, które – wydaje się – są fundamentalne dla planowania przez Gdańsk działań z obszaru równości i włączenia społecznego. Można założyć, że przeanalizowanie tych kwestii stanowić powinno wstęp do działań operacyjnych, wdrożeniowych, gdyż dotyczy ustalenia naczelnych zasad, na których należy oprzeć realizację równości w mieście. Do kwestii tych należą:

- Kompetencje i reprezentatywność w partycypacji i pozyskiwaniu danych
- Określenie zakresu kompetencji samorządu w obszarze równości
- Planowanie procesów partycypacyjnych
- Subsydiarność Systemowość.

Kwestie te opisane są szerzej poniżej; stanowią wybór dylematów, które zostały wprost lub bardziej implicytnie nazwane w procesie badawczym. Stanowiąc mogą również punkt wyjścia do refleksji nad tym, co w istocie mogą, chcą i robią miasta dla równości / włączenia i jakie angażują do tego narzędzia.

Zróżnicowane kompetencje oraz wyzwanie reprezentacji w grupach przesłankowych

W czasie badania zarysował się problem głębokości posiadanej ekspertyzy w obszarze problemów, barier, potrzeb, oczekiwań i standardów rozwiązań, jakie powinny być implementowane w Gdańsku. O ile w przypadku środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz – do pewnego stopnia – przesłanek „wieku” (osób starszych) oraz „płci”, można mówić o bardzo rozległej wiedzy oraz gotowych rekomendacjach, „które czekają na wdrożenie” i mają charakter całościowy (obejmujący obszary zatrudnienia, edukacji, zdrowia, mieszkalnictwa, przestrzeni i innych), o tyle dla przesłanek „pochodzenie etniczne i narodowe”, „wyznanie i bezwyznaniowość” oraz „orientacja psychoseksualna i tożsamość płciowa” widać wybiórczy i dość wąski charakter przedstawianej problematyki i pożądaných rozwiązań.

W przypadku osób LGBT+ odnotować należy silnie interwencyjny charakter wskazywanych rekomendacji oraz doświadczanych problemów oraz wysoki poziom (codziennego) zmęczenia, nie pozwalający prawdopodobnie na formułowanie

diagnoz i oczekiwań na bardziej uogólnionym i szerzej zakrojonym poziomie. Jednocześnie, należy wskazać, że tematyka/polityka niepełnosprawności jest w Polsce, głównie z poziomu krajowego, realizowana od wielu lat, w związku z czym rekomendacje OzN mogą przybierać bardziej precyzyjny charakter; osoby pracujące w tym obszarze mają za sobą często dekady doświadczeń, często łącząc własne funkcje opiekuńcze z pracą w wymiarze profesjonalnym. Dla przesłanki „orientacja psychoseksualna i tożsamość płciowa” można mówić o pewnej próżni prawno-kulturowej, w której aktywiści i aktywistki próbują odnaleźć obszary wpływu i kluczowych deficytów, niosąc na sobie zarówno świadomość, jak również odpowiedzialność za problemy przekraczające zdolności i możliwości pojedynczych osób czy organizacji.

W przypadku przesłanki „wyznanie i bezwyznaniowość” można powiedzieć, że wśród jej interesariuszy reprezentowane są głównie osoby bezwyznaniowe, będące rzecznikami/rzeczniczkami prawa do świeckości. Grono to nie obejmuje osób, których wyznania stanowią w Polsce udokumentowaną przyczyną dyskryminacji (jak muzułmanie, Świadkowie Jehowy i inni), zatem w tym przypadku tej przesłanki można mówić o bardzo dużym wyzwaniu reprezentacji.

Podobne zjawisko, choć mające zapewne inne źródła, można zaobserwować w przypadku przesłanki „pochodzenie etniczne i narodowe”. Z jednej strony, w badaniu wyraźnie było widać brak uwspólnienia zarówno problemów jak i rozwiązań dla społeczności migrantów. Analogiczne wyzwanie można odnotować w kwestii rozumienia własnej roli w ciałach reprezentacji, relacji między ciałami/radami, odpowiedzialności, usług świadczonych w poszczególnych organizacjach czy instytucjach.

Warto w tym kontekście zwrócić również uwagę na dwie kwestie horyzontalne: stopień emancypacji / świadomości swoich praw wśród grup przesłankowych oraz sytuację społeczno-ekonomiczną osób zaangażowanych w działania wokół MRT. Osoby badane należą często do klasy średniej, co znacząco ograniczać może percepcję wyzwań doświadczanych przez daną społeczność/ część społeczności. Tematyka ekonomiczna, dostępu do rynku pracy, jakości zatrudnienia i powiązanego statusu materialnego, była podejmowana stosunkowo rzadko - częściej kwestie bardzo „widocznego” ubóstwa, jak np. doświadczenie bezdomności.

O ile ruchy kobiece czy OzN mają w Polsce i na Pomorzu wieloletnią historię, o tyle inne przesłanki to tematyka w Polsce „raczkująca”, do pewnego stopnia - eksperymentalna. Nie wszystkie społeczności mają świadomość swoich własnych praw, niektórzy czują się w obowiązku „bronić” działań już realizowanych,

nie identyfikują się z innymi przedstawicielami_kami społeczności, nie dokonują diagnozy wyzwań.

W tym świetle, rekomendujemy:

- szkolenia dla osób pracujących na rzecz grup przesłankowych, empowermentowe i osadzające w perspektywie praw człowieka, reprezentacji, partycypacji i in.;
- bardziej intensywne i precyzyjniej kierowane działania Miasta do osób należących do grup przesłankowych oraz zwiększenie reprezentacji i ustalenie kryteriów reprezentacji w procesach partycypacyjnych;
- uznanie, że priorytety wskazane w tym raporcie w badaniach fokusowych, z uwagi na ograniczoność reprezentacji, mogą mieć wybiórczy charakter.

Niejasność co do kompetencji miejskich i oczekiwań jakie grupy przesłankowe mają prawo formułować względem władz samorządowych.

W czasie realizacji badania zauważono, że osoby badane często nie wiedzą, które obszary zgłaszanej przez nich tematyki podlegają - i w jakim stopniu - władzy samorządowej. Niektóre grupy przesłankowe (zwłaszcza dotyczące pochodzenia etnicznego i narodowego, orientacji psychoseksualnej i tożsamości płciowej oraz wyznania i bezwyznaniowości) uważają, że stosunkowo niewiele można zrobić na poziomie miejskim.

Dla tego problemu rekomendujemy:

- wewnętrzną analizę możliwości działań w ramach kompetencji Urzędu Miejskiego odnośnie tego, jakie są dostępne miejskie narzędzia dla wzmacniania równości i włączenia;
- międzysektorową rozmowę i ustalenie planów działania (wskazanych jako kluczowe we wszystkich badaniach fokusowych) - możliwych w realizacji, sięgających po różnorodne zasoby, wskazujące role, odpowiedzialności i zadania.

Wyzwanie partycypacji

Oprócz kwestii partycypacji, rozumianej jako możliwie reprezentatywny udział różnorodnych osób w badaniu ich potrzeb oraz upowszechnianiu praw, osoby badane wskazywały często na techniczne aspekty partycypacji, czyli metod angażowania ich w procesy wdrożeniowe MRT.

Podobnie można wskazać wyzwanie partycypacji wewnątrz-administracyjnej. Niezaprzeczalnie, realizacja zasad równego traktowania - zwłaszcza w jego zmainstreamowanych formułach - wymaga proaktywności administracji, wyjścia poza minima.

W tym obszarze rekomendujemy:

- opracowanie konkretnych formuł partycypacyjnych dla środowiska wewnętrznego i zewnętrznego Urzędu Miejskiego;
- opracowanie narracji wskazującej, dlaczego akurat to zaangażowanie jest tak cenne (np. w paradygmacie praw posiadanych przez wszystkich mieszkańców);
- partycypacyjne zbudowanie „manuali” dla każdego stanowiska i jego kompetencji w równości;
- opracowanie transparentnych formuł partycypacji społecznej w obszarze równości.

Wyzwanie subsydiarności

W czasie badań osoby zarządzające NGO i często realizujące zadania z obszaru równości zwracały uwagę na przeciążenie odpowiedzialnością. Równość, wykluczenie i dyskryminacja są meta- tematami, wobec których samodzielnie NGO są często bezradne lub odpowiadają na bardzo ograniczoną skalę potrzeb.

Dla części urzędników, z kolei, taki podział wynika z zasady subsydiarności i oddawania zadań jak najbliżej mieszkańca. Uzgodnienie zakresów zadań oraz „linii demarkacyjnych” subsydiarności wydaje się nieodzowne dla możliwości międzysektorowej współpracy w obszarze równości.

Systemowość

Osoby badane z grup przesłankowych bardzo często podkreślały potrzebę, by działania na rzecz równości miały charakter systemowy. Systemowość była przez osoby badane rozumiana dwojako:

- jako instytucjonalizacja usług realizowanych przez NGO - tzn. by po fazie testowania danej usługi i wypracowania adekwatnego modelu jej świadczenia, usługa „przechodziła” do koszyka usług realizowanych przez instytucje miejskie ze środków innych niż na zadania zlecone NGO;
- jako wytyczenie planu działania na rzecz danej mniejszości (np. praw kobiet) poprzez miejskie polityki i organy, narzędzia niedostępne NGO

i wzajemne, wielopoziomowe uzupełnianie działań sektora publicznego i społecznego na rzecz równości.

Dla dalszych prac nad kwestią równości / włączenia w Gdańsku proponujemy:

- warsztatową, wewnątrzurzędową analizę ww. kwestii – by wstępnie dookreślić z interesariuszami wewnętrznymi wizje prac nad równością, obszary możliwe do rozwoju oraz główne bariery: Na jaki zakres prac (tak naprawdę) gotowy jest UM? Jakie zasoby widzi dla realizacji włączenia społecznego w sposób systemowy? Jakie są główne pola potencjalnych konfliktów międzysektorowych? i in.;
- partycypacyjną, wewnątrzurzędową inwentaryzację miejskich struktur, mechanizmów i innych: jakim „narzędziowaniem” dysponuje Gdańsk, by móc skuteczniej wzmacniać równość a jakie niezbędne struktury, należy zwiększyć? (Pomocne dla takiej analizy będą również rekomendacje grup przesłankowych zawartych w niniejszym raporcie odnośnie oczekiwanych struktur dla wdrażania MRT);
- przystąpienie do opracowania narzędzi - m.in. planów działania dla priorytetów grup przesłankowych (planów krótkich, klarownych iowskaźnikowanych; przymierzenie się do pilotażowego opisu stanowisk i ich zadań w planach działania; opracowanie manuali i checklist; testowanie, we współpracy ogólnopolskiej, nowych podejść do zbierania danych przez UM oraz testowego wdrażania analiz wpływu społecznego w wybranych wydziałach/ programach, w partycypacji ze społecznością lokalną.